

AMMATILLISTEN OPINTOJEN EDISTÄMINEN TYÖPAJALLA

Paikallinen työväline Luotsin Ompelimolle

Minna Hietämäki

Päivi Kauhanen

Ammatillisen opettajakoulutuksen
kehittämishanke
Lokakuu 2013
Ammatillinen opettajakorkeakoulu
Tampereen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Ammatillinen opettajakorkeakoulu

HIETAMÄKI MINNA & KAUKHANEN PÄIVI:
Ammatillisten opintojen edistäminen työpajalla
Paikallinen työväline Luotsin Ompelimolle

Opinnäytetyö 61 sivua, joista liitteitä 26 sivua
Lokakuu 2013

Kehittämishanke lähti tarpeesta selvittää ja arvioida, miten muualla kuin oppilaitosympäristössä saavutettu ja osoitettu osaaminen tuodaan näkyväksi ja nuorta hyödyttäväksi. Kehittämishankkeen lähtökohtana on Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä – hankkeen (Yty) puitteissa opinnollistaa vertaustamismenetelmää hyödyntäen Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsin Ompelimon työtehtäviä käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisen perustutkinnon perusteisiin. Tämän pohjalta rakennettiin Luotsin Ompelimolle paikallinen työväline (lomakkeisto), jonka avulla pajalla tehtäviä töitä voidaan arvioida ja tunnistaa sekä myöhemmin oppilaitoksessa tunnustaa. Osaamistodistus tuo hankitun osaamisen näkyväksi ja tunnustettavaksi.

Erilaista tukea tarvitsevien opiskelijoiden myötä on koulutuksen järjestäjillä tullut tarve etsiä yksilöllisiä ja joustavia ratkaisuja opintojen suorittamiseen. Opinnollistaminen on yksi mahdollisuus vastata tähän haasteeseen. Sen avulla voidaan esimerkiksi lyhentää opiskeluaikoja, tuoda vaihtoehto pitkittyneisiin opintoihin, lisätä itsearviointitaitoja sekä motivaatiota opiskeluun, ennalta ehkäistä opintojen keskeyttämistä ja tarjota joustavuutta työelämään siirtymiseen. Yksilöllisten hyötyjen lisäksi opinnollistamisella pystytään vastaamaan myös yhteiskunnallisiin haasteisiin kuten syrjäytymiseen, sillä koulutuksen avulla estetään laajempaa yhteiskunnasta syrjäytymistä.

Oppilaitoksen näkökulmasta opinnollistamisen kautta voidaan säästää resursseja ja lyhentää opiskeluaikoja. Opinnollistamisprosessi lisää opettajien tuntemusta opetussuunnitelmasta sekä tietoisuutta opiskelijoiden vahvuuksista. Opinnollistamisesta on myös hyötyä työpajoille. Halutessaan työpaja saa opinnollistamisesta uuden palvelun. Vertaustamismenetelmän myötä yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa helpottuu, kun puhutaan samaa kieltä opetussuunnitelmista. Opinnollistaminen tekee näkyväksi työpajan ammatillisuuden ja työpajan tuottaman osaamisen sekä vahvistaa työpajan arvostusta yhteiskunnallisena toimijana.

Opinnollistaminen tulisi nähdä merkityksellisenä osana normaalia kouluttautumispolkua. Tähän on vielä matkaa, joten työpajojen ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä tulee tiivistää. Vaikka työpajalla tehtävien töiden opinnollistaminen koskee marginaalista ryhmää oppijoita, niin hyöty on moninainen; niin yksilön, työpajan, koulutuksen järjestäjän kuin yhteiskunnankin näkökulmasta katsottuna.

Asiasanat: opinnollistaminen, työpajapedagogiikka, vertaustaminen, opintojen tunnistaminen, opintojen tunnustaminen, opetussuunnitelma

SISÄLLYS

1	TYÖPAJATÖIDEN OPINNOLLISTAMINEN PAIKALLISEKSI TYÖVÄLINEEKSI.....	4
2	KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT	6
2.1	Työpajatoiminta	6
2.1.1	Työpajojen kehityshistoria	7
2.1.2	Työpajatoiminnan nykytilanne	8
2.1.3	Työpajatoimintaan liittyvät lait	9
2.2	Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi	10
2.3	Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä -hanke (Yty).....	11
3	TYÖPAJAPEDAGOGIIKKA.....	12
3.1	Työpaja oppimisympäristönä.....	12
3.2	Työ- ja yksilövalmennus.....	12
3.3	Yhteisöllisyys.....	13
3.4	Tekemällä oppiminen	13
3.5	Verkostoyhteistyö	14
4	OPINNOLLISTAMINEN	15
4.1	Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen.....	15
4.2	Opinnollistaminen ammatillisiin tutkinnonosiin prosessina.....	17
4.3	Opinnollistamisen edut	20
5	KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALAN OPINNOLLISTAMINEN – PAIKALLINEN TYÖVÄLINE	24
5.1	Taustatyötä.....	24
5.2	Paikallisen työvälineen tekeminen.....	25
5.3	Lomakkeet eli paikallinen työväline.....	25
5.4	Lomakkeiden käyttö	28
6	POHDINTA.....	29
	LÄHTEET.....	32
	LIITTEET	35
	Liite 1. Yleiset työelämätaidot	35
	Liite 2. Tuotteen valmistaminen.....	36
	Liite 3. Asiakaslähtöinen valmistaminen	45
	Liite 4. Kulttuurilähtöinen valmistaminen	53

1 TYÖPAJATÖIDEN OPINNOLLISTAMINEN PAIKALLISEKSI TYÖVÄLINEEKSI

Kehittämishankkeen lähtökohtana on opinnollistaa Luotsin Ompelimon työtehtäviä käsi- ja taideteollisuusalan ammatillisen perustutkinnon perusteisiin. Prosessin aikana tutustuttiin opinnollistamisen rakenteeseen; työpajan töiden tunnistamista vertaustamismenetelmällä ja työpajalla saavutetun osaamisen tunnustamista oppilaitoksessa. Tämän pohjalta Luotsin Ompelimolle rakennettiin paikallinen työväline, jolla siellä tehtäviä töitä voidaan arvioida ja tunnistaa sekä myöhemmin oppilaitoksessa tunnustaa.

Erilaista tukea tarvitsevien opiskelijoiden myötä on koulutuksen järjestäjille tullut tarve etsiä yksilöllisiä ja joustavia ratkaisuja opintojen suorittamiseen. Opinnollistaminen on yksi mahdollisuus vastata tähän haasteeseen. Kehittämishankkeessa toteutettiin paikallinen työväline, jonka avulla Luotsin Ompelimon työtehtäviä voidaan opinnollistaa ja näin kehittää ja tarjota monipuolisia oppimisympäristöjä sekä joustavia opintopolkuja.

Kehittämishankkeen kirjallisen osuuden alussa, luvussa kaksi, kerrotaan hankkeen lähtökohdat; työpajatoiminnasta Suomessa, Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsista ja Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä –hankeesta (Yty). Luvussa kolme selvitämme, mitä on työpajapedagogiikka, syventääksemme näkökulmaa työpajatoimintaan kokonaisuudessaan. Luvussa neljä avaamme hankkeen keskeistä käsitettä opinnollistaminen, joka rakentuu muualla kuin oppilaitoksessa hankitun osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta. Kerromme myös opinnollistamisen prosessista yleensä ja sen toteutumisesta tässä hankkeessa. Lisäksi tuomme esiin opinnollistamisen etuja yksilön, työpajan, koulutuksen järjestäjän ja yhteiskunnan näkökulmista. Viidennessä luvussa kuvataan, miten paikallinen työväline rakentui; prosessin eteneminen sekä lomakkeiden muotoutuinen ja rakenne. Tavoitteena oli tehdä mahdollisimman selkeä ja helppokäyttöinen lomakkeisto, paikallinen työväline.

Opinnollistaminen koskee vielä pientä joukkoa, mutta toivomme, että opinnollistamista tullaan hyödyntämään yhä enemmän joustavien opintopolkujen rakentamisessa. Opinnollistamisen avulla voidaan esimerkiksi lyhentää opiskeluaikoja, tuoda vaihtoehto pitkittyneisiin opintoihin, lisätä itsearviointitaitoja sekä motivaatiota opiskeluun, ennalta ehkäistä opintojen keskeyttämistä ja tarjota joustavuutta työelämään siirtymiseen. Yksi-

öllisten hyötyjen lisäksi opinnollistamisella pystytään vastaamaan myös yhteiskunnallisiin haasteisiin. Koulusta syrjäytyminen johtaa herkästi myös laajemmin yhteiskunnasta syrjäytymiseen, joten on tärkeää käyttää kaikkia menetelmiä monipuolisesti tuettaessa yksilöitä löytämään tiensä koulutukseen ja työelämään ja sitä kautta ehkäistä syrjäytymistä.

Nähdäksemme opinnollistamisen lisääminen ja hyödyntäminen vaativat vielä koulutuksen järjestäjien ja esimerkiksi työpajojen yhteistyön lisäämistä. Jotta työpajoilla olevaa osaamista voidaan hyödyntää, tarvitaan muualla kuin oppilaitoksessa hankitun osaamisen näkyväksi tekemistä ja arvostamista. Tätä edesauttaa opettajien hyvä opetussuunnitelma- ja työelämätuntemus sekä työpajojen halu kehittää palvelutarjontaansa.

2 KEHITTÄMISHANKKEEN LÄHTÖKOHDAT

Työpajatoimintojen opinnollistamista on kehitetty eri hankkeissa ympäri maata. Opinnollistamiseen on viime aikoina kiinnitetty huomiota yhä enemmän etsittäessä ja rakennettaessa yksilöllisiä oppimispolkuja ja toiminnallisia oppimisympäristöjä, jotta voitaisiin tarjota vaihtoehtoisia oppimismuotoja. Yhtenäistä opinnollistamisen mallia koulutuksen järjestäjien ja työpajojen välille on ilmeisen vaikeaa luoda johtuen toimijoiden (nuorten pajat) hyvin erilaisista toiminta- ja ohjauskäytänteistä.

Kehittämishankkeen raameiksi muotoutui Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsin Ompelimon toimintakäytänteet ja tämän kehittämishankkeen työpanos Kiipulan ammattiopistolta. Keskeisenä materiaalina hyödynnettiin sähköistä OSSU-järjestelmää eli osaamisen tuottamisen ja kerryttämisen opetussuunnitelmapohjaisia suunnittelutyökaluja Valtakunnallisen työpajayhdistyksen nettisivuilta sekä Tampereen seutukunnalla toimivaa Silta-Valmennusyhdistys ry:n kokoamaa paikallista opinnollistamisen työkalua.

2.1 Työpajatoiminta

Työpajat ovat yhteisöjä, joissa työnteon sekä siihen liittyvän työ- ja yksilövalmennuksen avulla pyritään tukemaan ja kehittämään valmentautujan valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön. Lisäksi pyritään vahvistamaan valmentautujan arjenhallinnantaitoja. Työn avulla toteuttavan työvalmennuksen keskeisenä tehtävänä on kehittää työkykyä ja ammatillista osaamista. Työvalmennuksessa saa tukea myös työelämätaitojen kehittämiseen sekä työllistymiseen. Lisäksi pyritään selkiyttämään tavoitteita ja suunnitelmia mahdollisesta koulutukseen tai työelämään siirtymisestä. Yksilövalmennus on työvalmennusta tukevaa toimintaa, jossa huomioidaan kokonaisvaltaisesti valmentautujan elämäntilanne. Yksilövalmennuksen menetelmin tarjotaan moniammatillista tukea arjenhallinnan taitoihin toimintakyvyn tukemiseksi ja parantamiseksi. (Hilpinen, Huuonen, Kiviranta & Välimaa 2012, 6.)

Työpajoilla asiakkaina, valmentautujina on hyvin erilaisia henkilöitä nuorista aikuisiin. Valmentautajat voivat olla esimerkiksi työttömiä, joilla ei ole ammatillista koulutusta tai heiltä puuttuu työkokemus, ammatinvaihtajia tai työnhakijoita, joiden työ- ja toimin-

takyky on alentunut esimerkiksi mielenterveyden ongelmien tai päihdeongelmien vuoksi. Valmentautujina voi olla myös pitkäaikaistyöttömiä, osatyökykyisiä tai työelämään integroitumiseen tukea tarvitsevia maahanmuuttajia. Valmentautajat voivat olla työpajoilla muun muassa työkokeilussa, Kelan kuntoutuksessa, kuntouttavassa työtoiminnassa, palkkatukityössä, työvoimakoulutuksessa, oppisopimuskoulutuksessa tai ammatitoppilaitosten ja peruskoulujen opiskelijoina. Vuositasolla työpajoilla Suomessa on yhteensä noin 21 000 valmentautujaa, joista yli puolet on alle 29-vuotiaita. (Hilpinen ym. 2012, 6-7.)

Työpajat sisältävät erilaisia toiminnallisia ja työvaltaisia oppimisympäristöjä, mutta myös työpajayhteisöillä on merkittävä ja suunnitelmallinen rooli työpajoilla tapahtuvassa valmennuksessa. Yhteisöllä voidaan nähdä olevan sekä kuntouttava että vastuullistava merkitys valmentautujalle. Työpajayhteisössä valmentautajat saavat erilaisia vastuita ja velvollisuuksia sekä oikeuksia. Niitä hyödynnetään suunnitelmallisesti yhdessä verstaistuen kanssa. Yhteisöllisyyden perustana ovat valmentautujien kokemukset omasta merkityksellisyydestä työpajayhteisölle. (Hilpinen ym., 2012, 6-8.)

2.1.1 Työpajojen kehityshistoria

Ensimmäinen työpaja perustettiin Suomeen vuonna 1983. Alkujaan pajatoiminta toimi lähinnä nuorisotyön muotona. Kohderyhmänä olivat pääasiassa työttömät sekä nuoret joilla ei ollut ammatillista koulutusta. Työpajoissa kyettiin yhdistämään sekä nuorisotyön menetelmät että työhallinnon tavoitteet. Pilottityöpajojen onnistuttua tavoitteissaan alkoi yhdeksänkymmentäluvulla syntyä uusia työpajoja ympäri maata. Lisäksi lama ja massanuorisotyöttömyys olivat suotuisia tekijöitä työpajatoiminnan laajentumiselle, vaikka kuntien työllistämisvelvoitteet poistettiin. 1990-luvun alun kehitysalueita olivat tukityöllistäminen, oppisopimuskoulutus sekä työpajaohjaus. 1990-luvun lopulla painopiste oli edelleen nuorten työllistämisessä ja työpajatoiminnasta muodostuikin merkittävä nuoriin suunnattu työvoimapolitiikan toimi. Suomen liittyminen Euroopan Unioniin toi uusia mahdollisuuksia EU-yhteistyön myötä, mikä toi kaivattua helpotusta etenkin taloudellisiin näkyymiin. (Pekkala 2012, 13–17.)

Vuosituhanen vaihteessa useissa kunnissa oli työpajatyypistä toimintaa nuorille. Nuorisotyöttömyys oli kääntynyt jyrkkään laskuun, joten etenkin pienimmillä paikkakunnilla

la alkoi olla vaikeuksia löytää nuoria, jotka olisivat täyttäneet työpajakriteerit. Sen sijaan aikuisten pitkäaikaisten työttömien sekä koulupudokkaiden määrä kasvoi. Yhä enemmän ohjaustermin rinnalla alettiin käyttää termiä valmennus. (Pekkala 2012, 15–17.)

2000-luvulla nuorten työllisyys on parantunut. Sen sijaan aikuisten pitkäaikaistyöttömyys on edelleen lisääntynyt, mikä on tuonut mukanaan kerrannaisvaikutuksia, kuten toimintakyvyn alentumista sekä ammattitaidon vanhentumista. Työpajoilla kasvavina asiakasryhminä ovat olleet myös mielenterveyskuntoutujat, maahanmuuttajat ja päihdeongelmaiset. Työpajoilla toiminta on ammatillistunut. Merkittävänä asioina tälle on ollut sosiaalisen työllistämisen käsitteistön lanseeraaminen sekä työ- ja yksilövalmennus yhdistettynä tilaaja-tuottaja malliin. (Pekkala 2012, 15–17.)

2.1.2 Työpajatoiminnan nykytilanne

Monessa kunnassa työpajat ovat lähes ainoa vaihtoehto eri asiakasryhmien syrjäytymisen ehkäisyssä, jolloin ne tarjoavatkin areena toiminnalliseen yhteisöllisyyteen. Nykyisin sosiaalinen työllistyminen ymmärretään yleiskäsitteeksi prosessille, jossa työpajat tarjoavat työttömille henkilöille työtä sekä tarvittaessa lisätukea työ- ja yksilövalmennuksen keinoin verkostotyötä hyödyntäen. Työpajoilla työskentely toimii työllistymispolun yhtenä osana. Etenkin koulutusjärjestelmän kanssa tehtävä yhteistyö korostuu kaiken aikaa. Nykyisin työpajatoiminta sijoittuukin nuoriso- ja työvoimapolitiikan lisäksi myös koulutus- ja sosiaalipolitiikan sektorille yhä enemmän. Lisäksi erilaisten tuoteratkaisujen kehittäminen tarjoaa mahdollisuuden uusien ja erilaisten toimenpiteiden sekä palvelujen toteuttamiseen. Tulevaisuudessa työpajojen muuntautumiskykyä mitataan entistä enemmän. Edessä on markkinalähtöinen toimintakulttuuri, mikä edellyttää myös työpajoilta laatutietoisuutta ja kustannustehokkuutta. Työelämän vaatimusten kasvaessa on tavoitteellista, mutta hyvin haasteellista taata sosiaalisen työllistämisen avulla mahdollisuus työllistymiseen ja kouluttautumiseen kunkin yksilön kykyjen mukaisesti. (Hilpinen ym., 2012, 6; Pekkala 2012, 17–20.)

2.1.3 Työpajatoimintaan liittyvät lait

Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö hallinnoivat aloja, jotka liittyvät nuorten työpaja palveluihin (Nuorten työpajat. n.d.). Opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön mukaan nuorten työpajat ovat työkokeilupaiikkoja työttömille, alle 29-vuotiaille nuorille. Työpajojen rahoitus muodostuu ylläpitäjän osuudesta, palveluiden myymisestä, tuotteiden myynnistä ja avustuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriö sekä työ- ja elinkeinoministeriö rahoittavat työpajatoimintaa. Työhallinnon ohjaamana nuoret pääsevät työpajoille työmarkkinatuen ja työharjoittelun kustantamana. (Nuorten koulutus- ja yhteiskuntatakuun...2005, 6-7.)

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Nuorisolain (72/2006) tarkoituksena on tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää aktiivista kansalaisuutta, vahvistaa sosiaalisuutta ja parantaa kasvu- ja elinoloja. Pykälä 7 antaa kunnille määräyksen hoitaa nuorisotyö ja -politiikka; toteuttamisesta vastaavat kunnat, nuorisoyhdistykset ja muut nuorison kanssa tekevät järjestöt. Nuorisolakiin on kirjattu myös, että kuntien nuorisotyön ja -politiikan kehittämiseen ja toteuttamiseen kuuluu tarvittaessa myös nuorten työpajapalvelut. (Nuorisolaki 72/2006.)

Opetus- ja kulttuuriministeriön tehtävä on kehittää ja vastata työpajojen kehittämis- ja perusrahoitusta. Nuorten työpajojen sisältöjen kehittäminen kuuluu opetus- ja kulttuuriministeriön nuorisoyksikön toimialaan. Työpajat ovat hyviä paikkoja nuorille kehittää elämäntaitojaan, vahvistaa aikuistumistaan ja yksilöllistä kasvuaan sekä harjoitella työsäöppimistä. Opetus- ja kulttuuriministeriöt ovat ohjanneet työpajatoimintaan liittyvien kehittämishankkeiden päätöksenteon (mm. avustukset) ELY-keskuksille. (Nuorten työpajat. n.d)

Työ- ja elinkeinoministeriö

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (28.12.2012/916) tuli voimaan joulukuussa 2012. Lain tarkoituksena edistää työmarkkinoiden toimivuutta. Tavoitteeseen pyritään turvaamalla talouden kasvu, vahvistamaan hyvää työllisyyttä ja hyvinvointia. Tavoitteeseen päästäkseen valtio tekee yhteistyötä kuntien, työmarkkinajärjestöjen, yritysten, työnantajien ja kansalaisten kanssa. Tavoitteiden saavuttamiseksi valtion tulee toimillaan sovittaa yhteen ja tasoittaa työ-, talous-, elinkeino-, koulutus- ja sosiaalipolitiikka.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (28.12.2012/916) 4. luvun 4., 5. ja 6. § määrittelevät työkokeiluihin ja valmennukseen liittyvät rajaukset, joiden puitteissa työpajat voivat ottaa mm. nuoria työpajoille työkokeiluun. Työ- ja elinkeinotoimisto voi ohjata henkilön työpaikalle työkokeiluun ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen kartoittamiseksi tai työhön paluun tukemiseksi. Valmennuksen ja koulutuskokeilun pituus enimmillään säädetään valtioneuvoston asetuksella.

2.2 Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsi

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsin tehtävänä on vaikeassa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden työllistymisen ja sen mahdollisuuksien edistäminen. Lisäksi tehtävänä on asiakkaiden arjenhallinnantaitojen ja toimintakyvyn tukeminen. Työtä tehdään yksilöllisin työaika- ja työtehtäväjärjestelyin oikeissa työympäristöissä säätiön eri yksiköissä tai avotyönä. Luotsi-säätiö tuottaa monipuolisia palveluja: työllistämispalvelut, työvalmennus, työhönvalmennus, yksilövalmennus, tukihenkilötoiminta, ryhmävalmennus, kuntouttava työtoiminta ja avotyö. Luotsi-säätiö tuottaa ja tarjoaa palveluja sekä työvoimaa Hämeenlinnan seudun yrityksille, yhteisöille ja yksityisille henkilöille. (Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi, n.d.)

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi on perustettu 1.4.2004 yhdistämällä Hämeenlinnan kaupungin kehitysvammaisten työtoiminta Viisari, mielenterveyskuntoutujien työtoiminta Majakka, nuorten työpaja sekä kierrätyskeskus. Säätiön perustajina ovat Hämeenlinnan kaupunki, Seutukeskus Oy Häme, Invalidiliitto ry, Suomen Mielenterveysseura ry, Sininauhaliitto ry, Hämeenlinnan Seudun Kehitysvammaisten Tuki ry ja Etelä-Hämeen Tukipiiri ry. Säätiötä johtaa hallitus, jonka puheenjohtajana on tällä hetkellä Hämeenlinnan kaupungista Eija Leppänen. (Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi, n.d.)

Luotsin paja ja Ompelimo

Luotsin paja Hämeenlinnassa on Luotsi-säätiön valmennusyksikkö, joka tarjoaa työ-, yksilö- ja ryhmävalmennusta. Pajalla on mahdollisuus kokeilla ja tehdä monipuolisia kädentaidon työtehtäviä. Valmentautujia tuetaan löytämään omia vahvuuksiaan ja ar-

jenhallintaitoja. Luotsin pajalla on media, metalli, ompelimo, kokoonpano ja purku sekä yleistyö ja logistiikka -osastot. (Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi, n.d.)

2.3 Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä -hanke (Yty)

Tämä kehittämishanke on osa Yty-hanketta. Yty - Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä - hankkeen tavoitteena on edistää erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden yksilöllisiä opintopolkuja yleisissä ammatillisissa oppilaitoksissa. Yksilöllisiä opintopolkuja tuetaan hankkeen kautta nivelvaiheyhteistyöstä työllistymisvaiheeseen. Lisäksi hankkeen tavoitteena on muun muassa kehittää ja luoda pysyviä alueellisia yhteistyörakenteita etenkin ammatillisen erityisopetuksen osalta. Yty-hanke jakautuu osahankkeiksi, joita viedään eteenpäin sekä valtakunnallisissa verkostoryhmissä että oppilaitosten alueellisissa hankkeissa. Yty-hankkeessa kehittämiskumppanuuksia vakiinnuttamalla edistetään inklusiota, syrjäytymisen ehkäisyä ja nuorisotakuun toteutumista. Hanketta rahoittaa opetus- ja kulttuuriministeriö. (Aaltonen, Ijäs & Seppälä, 2013.)

3 TYÖPAJAPEDAGOGIIKKA

Työpajapedagogiikkaa on tutkittu vähän, joten sen jäsentymisen on vielä kovin alkuvaiheessa. Työpajapedagogiikan voidaan ajatella olevan sosiaalipedagogiseen viitekehukseen nojaavaa valmentautujan kokonaisvaltaista tukemista elämän hallinnan eri alueilla. (Pitkänen & Hämäläinen 2013, 38–39.) Tässä osiossa nostamme esiin joitakin asioita, jotka näemme olevan keskeisiä alueita työpajapedagogiikassa.

3.1 Työpaja oppimisympäristönä

Pietikäinen & Hämäläinen (2013, 32) toteavat työpajojen tarjoamien oppimisympäristöjen olevan epävirallisia (nonformaali), koska ne eivät ole osa virallista koulutusjärjestelmää, mutta opinnollistamisen kautta ne voidaan tunnistaa ja rakentaa opetussuunnitelmien mukaisiksi. Työpajojen oppimisympäristö rakentuu fyysisistä, psyykkisistä, sosiaalisista ja pedagogisista ominaisuuksista. Fyysinen ympäristö käsittää työpajan tiloineen ja laitteineen sekä siellä tehtävät työt. Psyykkiset tekijät muodostuvat valmennukselle asetetuista tavoitteista ja työpajalle muodostuneesta ilmapiiristä sekä työpajan valmentautujien että työntekijöiden motivaatiosta ja sitoutumisesta. Sosiaalisiin tekijöihin sisältyy sekä valmentautujien välinen että työntekijöiden ja valmentautujien välinen vuorovaikutus. Lisäksi siihen sisältyy työpajan tekemä verkostoyhteistyö. Pedagogisista tekijöistä merkittävimpiä ovat työpajalla vallitseva ihmiskäsitys ja oppimiskäsitys; nähdäänkö ja tunnustetaanko oppiminen osana työpajalla tehtäviä töitä, uskotaanko valmentautujien kykyyn oppia uutta. Työpajoilla oppimisympäristöjä voidaan hyödyntää laajasti ja koko elämä voidaan nähdä oppimisympäristönä. Lisäksi valmentautajat voivat itse vaikuttaa oppimisympäristöjen rakentumiseen. (Gardemeister & Miikki 2011, 7-9.)

3.2 Työ- ja yksilövalmennus

Työpajojen valmennustyön menetelmiä ovat tavoitteellinen työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennuksella edistetään valmentautujan työkykyä ja osaamista. Työn tekeminen ja tekemällä oppiminen pohjautuvat valmentautujan yksilölliseen suunnitelmaan, jossa

huomioidaan hänen tavoitteensa, työkykynsä ja lahjakkuutensa. Työvalmennuksessa tarjotaan tukea työn ja taitojen parantamiseen, työelämävalmiuksien vahvistamiseen sekä työllistymiseen. (Hilpinen ym. 2012, 7.)

Yksilövalmennus on työvalmennusta tukeva menetelmä. Siinä keskitytään valmentautujan elämäntilanteeseen kokonaisvaltaisesti ja pyritään löytämään keinoja valmentautujan toimintakyvyn ja arjenhallinnantaitojen vahvistamiseen, mikä edellyttää valmentautujan tilanteen arviointia ja tiivistä seuranta. Yksilövalmennuksessa valmentautujan ja valmentajan keskeinen yhteistyö on tärkeää, mutta yksilövalmennuksessa hyödynnetään myös ryhmävalmennuksen menetelmiä. (Hilpinen ym. 2012, 7; Pekkala 2012, 31.) Lisäksi Pekkala (2012) erottelee neljä erilaista yksilövalmennuksen tyyliä: osallistuva valmennus, motivoiva valmennus, ohjaava valmennus, ja delegoiva valmennus, joissa kahden ensimmäisen tyylin näkökulma on asiakaskeskeisyys ja kahden jälkimmäisen tehtäväkeskeisyys.

3.3 Yhteisöllisyys

Työpajayhteisöllä on merkittävä rooli valmentautujalle; kuntoutuksellinen ja vastuullistava merkitys. Yhteisöllisyyttä rakennetaan ja hyödynnetään suunnitelmallisesti. Valmentautajat saavat työpajayhteisössä erilaisia vastuita ja velvollisuuksia mutta myös oikeuksia. Työpajayhteisössä pyritään tasavertaiseen ja toisia arvostavaan vuorovaikutukseen. Toiminnassa hyödynnetäänkin suunnitelmallisesti valmentautujien vertaistukea toisilleen. Yhteisöllisyys perustuu valmentautujien kokemukseen merkityksellisyydestä työpajayhteisölle. Työpajojen yhteisöllinen oppimiskulttuuri mahdollistaa kuitenkin yksilöllisyyden toteutumisen. (Gardemeister & Miikki 2011, 9; Hilpinen ym. 2012, 8.)

3.4 Tekemällä oppiminen

Työpajoilla tekemällä oppiminen on hyvin luontainen menetelmä käytännön taitojen oppimisessa. Salakari (2007) toteaa, että tekemällä oppiminen on menetelmä, jonka avulla oppimista tapahtuu varmasti. Tekemällä oppiminen perustuu käytännön ongelmien ratkaisemiseen. Ongelman ratkaiseminen vaatii työn tekemistä itse, mikä väistämättä johtaa oppimiseen. Tekemällä oppimisessa valmentaja, opettaja tai kouluttaja on aluksi

mallin näyttäjä ja työn ohjaaja. Myöhemmin hän ottaa etäisyyttä ja lisää valmentautujan vastuuta työtehtävästä. (Salakari 2007,189.)

3.5 Verkostoyhteistyö

Työpajojen tekemä verkostoyhteistyö on moninaista ja työpajakohtaista. Tässä nostamme esiin vain koulutustenjärjestäjien sekä työpajojen välisen yhteistyön. Pasasen (2013, 41–42) mukaan nuorten eriarvoisuuden lisääntymisen sekä heidän elämänhallinnallisten taitojen suuri kirjavuus on tuonut koulutuksen järjestäjille haastetta, jonka myötä niiden on tarvinnut lisätä yhteistyötä muun muassa työpajojen kanssa. Niin sanotun työpajamallin avulla voidaan mahdollistaa joustavasti tutkinnon osien suorittaminen. Työpaja oppimisympäristönä ja tekemällä oppiminen mahdollistavat monelle nuorelle osaamisen kartuttamista ja sijoittumisen työelämään omien edellytystensä mukaan. Koulutuksen järjestäjän ja työpajan välisen verkostoyhteistyön kautta työpajatoiminta voidaan nähdä yhtenä oppimismenetelmänä ja -ympäristönä. (Pasanen 2013, 43-44.)

4 OPINNOLLISTAMINEN

Työpajoilla tehtävä opinnollistaminen tarkoittaa työpajan työtehtävien ja työmenetelmien sekä työpajalla käytettävien laitteiden ja koneiden avulla saadun osaamisen vertaamista (vertaustaminen) ammatillisten perustutkintojen perusteisiin. Opinnollistamisen tausta-ajatuksena on elinikäisen oppimisen toteutuminen, mikä ei ole sidottu vain tiettyihin paikkoihin tai toimintaympäristöihin. (Juntunen 2012, 10; Merikoski 2012.) Nieminen-Hirvelän (2013) mukaan opinnollistamisella haetaan yhteistä käsitteistöä työpajojen ja oppilaitosten välille. Opetussuunnitelmakielellä opinnollistamisesta puhuttaessa käytetään käsitteitä osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen. Oppilaitoksessa oppimiseen käytettävä aika mitataan opintoviikkoina tai opintopisteinä. Nieminen-Hirvelän (2013) mukaan opinnollistamisessa arviointi on puolestaan oppimisperustaista, eikä ole sidottu aikaan.

Opetus- ja kulttuuriministeriön laatimassa koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU) 2011–2016 tuodaan esiin myös opinnollistamisen tavoite. Siihen on kirjattuna koulutuksen ulkopuolella osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen kehittäminen. (vrt. KESU 2011–2016, 12.) Opinnollistamisen tavoitteena on mahdollistaa ammatillisen tutkinnon tai sen osien suorittaminen oppilaitosympäristön ulkopuolella yksilön opiskelunvalmiuksien, työllistymisen ja elämäntilanteen kannalta tarkoituksenmukaisesti (Merikoski 2012).

4.1 Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen

Osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella tarkoitetaan henkilön elämän varrella kerittyneiden taitojen ja tietojen sekä valmiuksien huomioimista, niiden näkyväksi tekemistä sekä niiden arvioimista ja myös arvostamista. Keskeisenä tekijänä ovat myös ne käytännöt, jotka mahdollistavat erilaisissa tilanteissa saavutetun osaamisen huomioimisen osaksi opintoja tai tutkintoa. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen raameja määrittävät ammatilliselle koulutukselle asetetut tavoitteet, säädökset ja suositukset. Viime kädessä osaamisen tunnistamisessa ja tunnustamisessa on kyse henkilön oppimisen henkilökohtaistamisesta ja yksilöllisten oppimispolkujen löytämisestä sekä ammatillisen

kasvun tukemisesta. Osaamisen esille tuominen on yksilön oikeus ja mahdollisuus. (Lepänjuuri 2010, 59–63.)

Osaamisen tunnistaminen

Lepänjuuren ym. (2010) mukaan osaamisen tunnistaminen on opitun selvittämistä ja näkyväksi tekemistä sekä arvioimista. Perustutkintokoulutusten tutkinnon perusteissa todetaan, että opiskelijan osaaminen ja sen taso tulee selvittää. Näin voidaan löytää ja määritellä opiskelijan vahvuudet sekä aiemmin hankittu osaaminen. Osaamisen tunnistaminen toimii pohjana laadittaessa opiskelijan henkilökohtaisia tavoitteita, mutta myös tarvittavan ohjauksen ja tuen määrittelemisessä. Osaamisen tunnistaminen edellyttää arviointikeskustelua, johon osallistuvat opiskelija ja opettaja tai opettajat. Jotta osaamisen tunnistaminen on mahdollista ja sitä voidaan edistää, tulee kehittää erilaisia arviointia helpottavia tapoja ja mittareita. (Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani 2009, 138.) Kehittämishankkeen keskeinen tehtävä tähtää juuri arvioinnin helpottamiseen; työpajalla hankitun osaamisen tunnistamiseen ja osaamisen tunnustamiseen oppilaitoksessa.

Muualla (nonformaali) kuin muodollisessa (formaali) koulutuksessa hankitulla osaamisella tarkoitetaan esimerkiksi harrastusten parissa tai työelämässä hankittua osaamista. Tällä tavoin hankitun osaamisen tunnistaminen voidaan kokea haastavaksi, jos ei ole selkeitä arviointimenetelmiä, joilla voisi helposti osoittaa, että osaaminen vastaa tutkinnon perusteita. (vrt. Soininen ym. 2010, 30–33.) Tässä kehittämishankkeessa on tavoitteena tehdä lomakkeisto, jonka avulla Luotsin Ompelimon työvalmentaja pystyy vertaustamaan ja tunnistamaan valmentautujien osaamista. Valmentautajat tekevät töitä Ompelimolla (paja) ja heidän tekemää työtä vertautetaan Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon perusteiden tutkinnon osiin. Työvalmentaja tunnistaa vertaustamismenetelmällä valmentautujan osaamista suhteessa käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon. Niskasen ja Soinisen (2010, 88) mukaan tunnistamismenetelmien tulisi olla riittävän monipuolisia, jotta karttunut osaaminen voidaan näyttää ja osoittaa luotettavalla tavalla.

Osaamisen tunnustaminen

Osaamisen arvioinnissa tehdään vastaavuuden arviointia suhteessa virallisessa koulutuksessa asetettuihin osaamisen tavoitteisiin. Tavoitteena on tehdä opiskelijan osaami-

nen näkyväksi. Osaamisen tunnustaminen on virallisen aseman antamista aiemmin opitulle. (Lepänjuuri 2010, 63; Niskanen & Soininen 2010, 95.)

Osaamista voidaan tunnustaa, mikäli osaaminen on ensin tunnistettu tutkinnon osalle asetettujen tavoitteiden mukaiseksi. Osaamisen tunnustamisesta tehdään kirjaus yksilön henkilökohtaiseen opiskelusuunnitelmaan. (Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani 2009, 138.) Opetusneuvos Pirkko Laurila (2013) Opetushallituksesta sanoo, että ammatillisessa peruskoulutuksessa osaamisen tunnustamisen vastaavuuden arvioinnin tekevät ja päättävät suoritettavien opintojen opettajat. Näyttötutkinnoissa vastaavuuden arvioinnin tekee kolmikantainen arvioijaryhmä ja tunnustamisen päättää tutkintotoimikunta. Edelleen Laurila toteaa, ettei korvattavien tutkinnon osien määrällä ole ylärajaa eikä voida asettaa aikarajaa, jota ennen hankittua osaamista ei voitaisi tunnustaa. Jos opettaja kokee tarvetta varmistaa opiskelijan osaamisen ajantasaisuus, voidaan se varmentaa tarvittaessa esimerkiksi ammattiosaamisen näytöllä.

Pirkko Laurilan (2013) mukaan aikaisemmin hankittu osaaminen voi tulla työkokemuksen, harrastusten tai varusmies- tai siviilipalveluksen kautta. Se voi olla opinnot ulkomailla, kansalaisopistossa, työväenopistossa, korkeakoulussa, yliopistossa, valmistavassa koulutuksessa tai lukiossa. Osaamista voidaan tunnustaa aiemmista ammatillisista perustutkinnoista ja ammatti- tai erikoisammattitutkinnoista. Niskasen & Soinisen (2010, 95 - 97) mukaan ammatillisiin tutkinnon osiin tunnustaminen on vielä vähäistä, koska esimerkiksi työ- ja harrastustodistusten sisältö on usein kovin niukkaa, eikä tehokkaita ja nopeita tunnistamisen välineitä ole riittävästi tarjolla. Osaamisen tunnustaminen tapahtuukin useimmiten vapaasti valittaviin tutkinnon osiin sekä ammattitaitoa täydentäviin tutkinnon osiin.

4.2 Opinnollistaminen ammatillisiin tutkinnonosiin prosessina

Tavoitteena opinnollistamisessa on tuoda esille valmentautujan työllistymistä edistävä osaaminen, joka kertyy työpajoilla. Valtakunnallinen Työpajayhdistys on kehittänyt tähän OSSU-järjestelmän, joka on osaamisen tunnistamisen ja kerryttämisen opetussuunnitelmapohjainen suunnittelutyökalu. OSSU-järjestelmän avulla pystyy tekemään opinnollistamisesta laatujärjestelmän, joka muodostuu yleisistä työelämävalmiuksista sekä ammatillisesta perus- ja erityisosaamisesta (Ammattiosaamista välityömarkkinoil-

ta... 2012). OSSU-järjestelmä tarjoaa pohjan analysoida työpajaa oppimisympäristönä ja työpajan tehtäviä suhteessa ammatillisten perustutkintojen perusteisiin.

Tässä kappaleessa kuvataan yleisesti kuinka opinnollistamisen prosessi nuorten pajoilla tehdään. Jokainen paja työstää omaan toimintaan sopivat lomakkeet. Kehittämishankkeessa tutustuttiin Siltavalmennuksen tapaan toimia opinnollistamisen suuntaan.

Schellhammer-Tuomisen (2013, 58 - 59) mukaan opinnollistamisprosessiin valittavien tutkinnon osien tulisi ensisijaisesti olla työelämälähtöisiä ja siten tavoitteena tulisi olla valmentautujan työllistyminen suorittamalla tutkinnon osa tai osia. Opinnollistettavaksi valittavassa tutkinnon osassa tulisi huomioida, että valmentautuja voisi suorittaa tutkinnon osan ilman aikaisempia alan opintoja. Tutkinnon osa pitäisi pystyä suorittamaan työpajalla ilman erityisiä järjestelyjä (pajan resurssit). Valmentautujalle voi olla tärkeää vahvistaa omaa ammatinvalintaa ja/tai arvioida omia opiskeluvalmiuksia ja/tai kehittää yleisiä työelämätaitojaan.

Ammattiosaamista välityömarkkinoilta, opinnollistaminen ja OSSU -työkalut – videolla (2012) mainitaan, että opinnollistamisprosessin tavoite on luoda paikallinen työväline kuvaamaan pajan toimintaa. Paikallinen työväline (eli toimintaympäristökohtainen OSSU-kartta, kuten Työpajayhdistys asian ilmaisee) kuvaa sekä työelämälle että ammatillisten koulujen edustajille mitä ko. pajalla tehdään ja mitä osaamista valmentautujalle siellä voi kertyä. Paikallinen työväline muokataan OSSU-järjestelmän pohjalta, jolloin työpajalla käytettävästä työvälineestä tulee samanmuotoinen kuin oppilaitosten käytössä olevat opetussuunnitelmat. Tällöin oppilaitosten on helpompaa tunnustaa opiskelijalle ko. tutkinnon osa. Sekä arviointilomake että osaamistodistus tuo valmentautujalle, koululle ja työnantajalle konkreettisesti tiedon näkyville, mitä valmentautuja osaa.

Oppimisympäristö analyysi

Opinnollistamisprosessin alussa kartoitetaan mitä toimialoja vastaavaa työtä työpajalla on. Työpajan työtehtäviä analysoidessa selviää, minkä ammatillisen perustutkinnon tutkinnon osia voidaan opinnollistaa ko. pajalla. Opinnollistamisen alussa selvitetään mitä on kyseisen pajan (työvalmentajan) osaaminen, sillä se on aina pajakohtaista. (Nieminen-Hirvelä 2013.) Schellhammer-Tuomisen (2013, 58) mukaan oppimisympäristön kartoituksessa selvitetään, mitä pajalla voi oppia. Tässä kartoitetaan, mitä koneita ja laitteita pajalla on sekä pajan resurssit.

Vertauttaminen

Pajan töitä tarkasteltaessa voidaan, päätellä mitä tutkinnon osia pajalla voi suorittaa. Nieminen-Hirvelä (2013) kertoi, että Silta-Valmennusyhdistys ry:ssä tässä vaiheessa on mukana ko pajan työvalmentaja tai opettaja ja opinnollistamiseen perehtynyt projekti-päällikkö. Työparina he tutkivat tutkinnon perusteiden sisällysluetteloja sekä tutkinnon osien ammattitaitovaatimuksia sekä arvioinnin kohteita ja pohtivat, mitkä tutkinnon osat voisi opinnollistaa ko pajassa. Vertautettava tutkinnon osa aloitetaan avaamalla ammattitaitovaatimuksia ja arvioinnin kohteet. Työpari miettii yhdessä miten kumpikin ymmärtää kyseiset kohteet ja ne kirjataan ylös. Ammattitaitovaatimukset ja arvioinnin kohteet käydään läpi kohta kohdalta ja arvioidaan vertaustaen, miten ne on mahdollista suorittaa työpajalla.

Opinnollistaminen

Oppimisympäristöanalyysin ja tutkinnon perusteiden tavoitteet yhdistyvät opinnollistamivaiheessa. Opinnollistamisvaiheessa tehdään arviointi- ja osaamistodistusohjat. (Schellhammer-Tuomisen 2013, 59.) Jokainen työpajalla suoritettava tutkinnon osa kirjoitetaan selkeästi auki arviointilomakkeeseen. Nieminen-Hirvelän (2013) mukaan tutkinnon osat (arvioinnin kohteet) kannattaa avata konkreettisesti; millä työtehtävillä valmentautujan osaaminen työpajalla karttuu. Tässä vaiheessa ei mietitä, mitä yksittäisiä tuotteita työpajalla tehdään, vaan opiskelijan suunnitelmaan kirjataan tehtävä työ konkreettisemmin (esim. uunikinnas). Ammattiosaamista välityömarkkinoilta, opinnollistaminen ja OSSU -työkalut -videossa (2012) todetaan lisäksi, että työpajalla opinnollistamisen näkökulmasta tarkastellaan tiettyä työtä yksityiskohtaisesti työn osa-alue kerrallaan. Tarkastellaan, mitä on ko työhön liittyvä osaaminen ja kuinka se osaaminen kertyy työpajaympäristössä. Työssä tarvittavaa osaamista peilataan työelämän minimitasoon, joka kuvataan valtakunnallisessa ammatillisen perustutkinnon perusteiden arviointilomakkeessa T1 -tasona.

Opinnollistaminen etenee arvioinnin kohteiden avaamiseen. ”Työprosessin hallintaa” ei Nieminen-Hirvelän (2013) mukaan tavallisesti tarvitse suuresti avata, mutta ”Työmenetelmien, välineiden ja materiaalin hallinta” avataan yleensä enemmän. Kun tutkinnon osaa käydään läpi yksityiskohtaisesti, saatetaan huomata, ettei jotain tutkinnon osan kohtaa voi suorittaa työpajalla. Lomakkeeseen tämän kohdan voi merkitä esimerkiksi

värikoodilla. Valmentautuja voi myöhemmin opiskelijana ollessaan suorittaa tai näyttää muualla osaamisensa kyseisen asian kohdalta.

Nieminen-Hirvelä (2013) kertoi, että opinnollistamisessa kannattaa olla tarkkana, että huomioidaan, mitä ammatillisen perustutkinnon perusteisiin on kirjoitettu. Tutkinnon perusteissa (ammattitaitovaatimuksissa) saattaa olla kirjattu, että opiskelijalla pitää olla suoritettuna jokin tutkinnon osa tai asia, jotta opiskelija pääsee jatkamaan opintoja opinnollistettavaan tutkinnon osaan. Silloin täytyy huolehtia, että vaadittava tutkinnon osa on asianmukaisesti hoidettu. Tästä on esimerkkinä autoalan perustutkinnon auton ja moottoripyörän huoltaminen – tutkinnon osa. Ko tutkintoon on ammattitaitovaatimukseen kirjattu, että opiskelija tuntee yleistiedot ensiavun antamisesta. Ennen kuin ko tutkinnon osaa pääsee pajalla suorittamaan, on tarkistettava, että valmentautuja osaa ko tiedot.

Työpajakohtaiset opinnollistamisen lomakkeet

Opinnollistamisprosessin lopussa on valmiina lomakkeisto eli työpajakohtainen opinnollistamisen työväline. Nieminen-Hirvelä (2013) kertoo, että lomakkeistossa työpajalla opittavat asiat on kirjoitettu samaan muotoon ja samalle ”kielelle” kuin nämä asiat ovat oppilaitoksen opetussuunnitelmassa. Tämän vuoksi oppilaitoksen on helpompi tunnistaa osaaminen, kun tunnistaminen on ensin tehty työpajalla ko lomakkeeseen.

4.3 Opinnollistamisen edut

Nykyisin työelämä muuttuu kovaa vauhtia, samoin siellä tarvittava osaaminen. Tämä tuo mukanaan sen, että koulutusjärjestelmän on myös mukauduttava ja muutettava käytänteitään. Täten erilaiset oppimiskokemukset on voitava hyödyntää entistä paremmin ja joustavammin tutkinnon osiksi. Hyvin toimivista tunnistamisen ja tunnustamisen käytännöistä hyötyvät lopulta kaikki osapuolet niin opiskelija, oppilaitos kuin työelämä. (Niskanen 2010, 100.)

Osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella voidaan lyhentää opiskelijoiden opintoaika, jolloin on mahdollista valmistua tavallista nopeammin. Jos varsinainen opintoaika ei lyhenekään, antaa osaamisen tunnustaminen kuitenkin joustoa ja väljyyttä opintoihin. Täten opiskelijoiden siirtyminen työelämäään muuttuu joustavammaksi. Lisäksi tarvittaessa opiskelijoiden on opintojen aikana mahdollista keskittää voimavaroja itselle tärkei-

siin asioihin kuten perheeseen tai harrastukseen. Opinnollistamisen avulla opiskelijat voivat rakentaa henkilökohtaisia oppimispolkuja joustavasti, mikä lisää tyytyväisyyttä ja motivaatiota opintoihin ja tukee opiskelijoiden omaa aktiivista osallistumista omien opintojen suunnitteluun. Kun opiskelija itse pohtii omaa osaamistaan suhteessa tutkinnon tavoitteisiin, hän oppii havaitsemaan omia vahvuuksiaan sekä kehittämiskohteitaan, jolloin itsearviointitaidot vahvistuvat. Tietoisuus omasta osaamisesta toimii myös voimaannuttavana ja itsetuntoa kohottavana tekijänä. Lisäksi opiskelijoiden opetussuunnitelmatuntemus lisääntyy. (Merikoski 2012; Niskanen 2010, 100–110.)

Merkittävää on myös, että työpajalla tehtävien töiden vertaaminen tutkinnon perusteisiin luo tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua opiskelijoiden välille heidän opintojensa tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Opinnollistamisen myötä voidaan mahdollistaa ja tukea myös erilaisten oppijoiden, erilaisia tuen tarpeita omaavien henkilöiden mahdollisuuksia tuoda esiin osaamistaan työn kautta. Tekemällä oppiminen on monelle tuloksellisin oppimismenetelmä ja työpajaympäristössä sen hyödyntäminen onnistuu hyvin.

Monet työpajat ovat kehittäneet pedagogisia toimintatapojaan sekä oppimisympäristöjään ja luoneet yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa vertaustamismenetelmiä, joiden avulla voidaan työpajalla tapahtuvaa oppimista opinnollistaa. Työpajalta saadun osaamistodistuksen turvin henkilö voi hakea osaamisen tunnustamista ammatillisessa koulutuksessa. Nieminen-Hirvelän (2013) mukaan osaamistodistus antaa valmentautujalle konkreettisen tiedon siitä, mitä hän osaa. Osaamistodistus helpottaa osaamisen esille tuontia myös työnhakutilanteessa sekä lisää motivaatiota koulutukseen hakeutumiselle (Merikoski 2012).

Osaamistodistusten myötä oppilaitokset voivat tunnustaa työpajoilla kartutettua ja osoitettua osaamista. Oppilaitosten näkökulmasta tarkasteltuna opinnollistaminen säästää resursseja, kun päällekkäistä opetusta voidaan karsia. Taloudellista tehokkuutta voidaan lisätä, jos hyödynnetään opiskeluaikojen lyhentymisen ja vapautuvat opiskelupaikat täytetään tehokkaasti. Osaamisen tunnustamisprosessi vahvistaa myös opettajien opetussuunnitelman tuntemusta sekä tietoisuutta opiskelijoiden opiskelulähtökohdista ja tavoitteista. (Nieminen-Hirvelä 2013; Niskanen 2010, 100–105.)

Työelämässä painottuu nykyisin entistä enemmän ammatillinen kasvu ja kehittyminen. Omaa osaamista tulee osata jäsentää ja kehittää. Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen prosessissa opiskelijan on mahdollista kehittää kyseisiä taitoja. On tärkeää, että koulutustoiminta suuntautuu työelämän tarpeisiin, jotta opiskelijoiden joustava työhön sijoittuminen mahdollistuu. Työelämän näkökulma tulee esiin entistä enemmän esimerkiksi ammattiosaamisen näyttöjä käytettäessä tunnistamismenetelmänä. Opinnollistaminen mahdollistaa myös ammattitaidon ylläpitämistä sekä ammatin vaihtamista niin yksilön kuin työelämänkin tarpeiden mukaan. (Merikoski 2012; Niskanen 2010, 108–111.)

Opinnollistamisesta on hyötyä myös työpajoille. Vertauttamisprosessin myötä yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa helpottuu, kun puhutaan samaa kieltä opetussuunnitelmien kanssa. Opinnollistaminen tekee näkyväksi työpajan ammatillisuuden ja työpajan tuottaman osaamisen sekä vahvistaa työpajojen arvostusta yhteiskunnallisena toimijana. (Merikoski 2012; Nieminen-Hirvelä 2013.)

Koulujärjestelmä on pitkään puurtanut yksin, eikä se ole saanut vastattua koulusta syrjäytymiseen riittävän hyvin. Koulutusjärjestelmä tarvitseekin kumppanikseen muita toimijoita, nuorisotyön ja sosiaalityön ammattilaisia, jotka yhdessä koulutusjärjestelmän kanssa vastaavat nuorten muuttuviin ja haasteellisiin elämäntilanteisiin. (Komonen 2010, 52.) Myös Gustafsson (2010) toteaa, että maamme koulutusjärjestelmä kaipaa yhä enemmän uusia ja eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön perustuvia käytänteitä ja pedagogisia ratkaisuja, jotta koulutuksen keskeytymiseen liittyviä ongelmia voidaan ehkäistä. On selvää, että koulusta syrjäytyminen johtaa herkästi myös laajemmin yhteiskunnasta syrjäytymiseen. Työpajat voivat toimia, yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa, tätä kehityskulkua vastaan. Opinnollistaminen toimii keskeisenä menetelmänä tuettaessa yksilöiden mahdollisuutta koulutukseen, työelämään pääsyyn ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Vuoden 2013 alussa voimaan astunut nuorisotakuu pyrkii varmistamaan, että nuoret löytävät polun koulutukseen tai työelämään pitämällä heidät järjestetyn toiminnan piirissä. Näin ehkäistään työttömyyden pitkittymistä, syrjäytymistä ja tuetaan nuorten osallistumista yhteiskuntaan. Nuorisotakuu merkitsee sitä, että viimeistään kolmen kuukauden kuluessa työnhaun alkamisesta alle 25-vuotiaalle nuorelle sekä alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan joko työ-, työkokeilu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikka. Nuorisotakuuseen sisältyy myös koulutustakuu. Eli peruskoulun jälkeen kaikil-

le taataan koulutuspaikka joko lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa, työpajassa, kuntoutuksessa tai oppisopimuksella. Lisäksi nuorten aikuisten osaamisohjelma antaa alle 30-vuotiaille ilman koulutusta oleville mahdollisuuden ammatillisen tutkinnon tai sen osan suorittamiseen oppilaitoksissa tai oppisopimuksella. (Mikä nuorisotakuu? n.d.) On ilmeisen selvää, että nuorisotakuun toteutuminen vaatii eri toimijoiden, tahojen yhteistyötä ja vastuuta. Työpajalla tehtävien töiden opinnollistamisella voidaan osaltaan vastata nuorisotakuun toteutumiseen. Schellhammer-Tuomisen (2013, 7) mukaan toisen asteen tutkinnon suorittaminen on tärkeä tekijä auttamaan nuorta yhteiskuntaan kiinnittymisessä ja sitä voidaan tukea yksilöllisillä ja räätälöidyillä oppimispoluilla.

5 KÄSI- JA TAIDETEOLLISUUSALAN OPINNOLLISTAMINEN – PAIKALLINEN TYÖVÄLINE

Tässä kappaleessa kuvataan kuinka ammatillinen perustutkinto (käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani (2009) - tuotteen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma) opinnollistettiin paikalliseksi työvälineeksi Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsin Ompelimolle.

5.1 Taustatyötä

Kiipulan ammattiopiston osalta Yty-hanketta koordinoi koulutusjohtaja Minna Seppälä, joka ohjasi kehityshankkeen aiheen löytämisessä ja määrittelyssä. Yty-hankkeen puitteissa opinnollistamista oli tehty paljon muissa oppilaitoksissa mm. Bovalliuksen ammattiopistossa. Tätä kehittämishanketta suunniteltaessa vuoden 2012 lopussa, ei valtakunnallista käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon tuotteen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelman opinnollistamista ollut vielä tehty. Myöhemmin, kun tämä kehittämishanke oli jo käynnissä, oli ammatillisen perustutkinnon perusteet -lomake tehty kyseisestä koulutusohjelmasta (OSSU-lomakkeisto).

Opinnollistamista tehdään pääasiassa nuorten työpajoihin opinnollistamisen etujen vuoksi, joita kuvattiin osiossa 4.3. Kehittämishankkeeseen pyydettiin yhteistyökumppaniksi Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiö Luotsin toimipistettä Luotsin Ompelimoa. Luotsin Ompelimo (nuorten paja) on lähellä ja sen kanssa on Kiipulan ammattiopisto tehnyt aikaisemminkin hyvää yhteistyötä, lisäksi säätiö oli kiinnostunut opinnollistamisesta.

Kehittämishankkeen aikana tutustuttiin Siltavalmennuksen projektityöntekijä / yksilövalmentaja Mirikka Nieminen-Hirvelän, erityisopettaja Pirjo Kanniston ja projektipäällikkö Maija Schellhammer-Tuomisen tekemään opinnollistamisprosessiin Tampereella. Tutustuttiin myös Työpajayhdistyksen OSSU -järjestelmään ja osallistuttiin Avartajat hankkeen loppuseminaaria Tampereella sekä Opinnollistaminen välityömarkkinat -seminaariin Hämeenlinnassa. Näiden ohjeiden ja neuvojen ohjaamina toteutettiin Luotsin ompelimolle paikallinen opinnollistamisen työväline seuraavalla tavalla.

5.2 Paikallisen työvälineen tekeminen

Oppimisympäristö analyysi ja vertaaminen Luotsin Ompelimolla

Kehittämishankkeen alussa selvitettiin käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnosta tuotteen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelman tutkinnon osat, jotka voitaisiin opinnollistaa Luotsin Ompelimossa. Tämän selvitys tehtiin havainnoimalla useana päivänä Ompelimolla tehtäviä töitä ja niitä vertailtiin (vertaaminen) tutkinnon osiin. Havainnoinnin lisäksi keskusteltiin ja tehtiin tarkentavia kysymyksiä muun muassa Ompelimon työ- ja toimintatavoista sekä käytössä olevista koneista ja laitteista Luotsin Ompelimon työvalmentaja Ritva Koskiselle (2013).

Luotsin Ompelimossa työt ovat pääasiassa erilaisia ompelutöitä. Sarjatyönä tehtävissä tuotteissa voi olla jokin vaihe, joka ei liity ompeluun, mutta työprosessina valmistuu kokonainen tuote (kauratyyny, tunnekartta). Pajalla ommellaan esimerkiksi verhoja, suojapusseja, patakintaita, asusteita, kasseja, vaatteita ja sisustustekstiilejä. Ompelimossa tehdään lisäksi vaatteiden korjausompelua ja verhoillaan jonkin verran huonekaluja. Asiakas saattaa tilata tuotteen, joka suunnitellaan alusta lähtien Ompelimossa (roolipuku päiväkotia). Pajalla valmistetaan erilaisia ommeltavia alihankintatöitä isoinakin sarjoina (kauratyyny). Työt siis vaihtelevat helpohkoista vaativiin.

Ompelimolla työtehtäviä arvioitiin ja mietittiin, miten ne sopisivat käsi- ja taideteollisuusalan tutkinnon perusteisiin. Tutkinnon perusteista verrattiin eri tutkinnon osia ja Ompelimon töitä keskenään ja tämän pohjalta päädyttiin opinnollistamaan kolme tutkinnon osaa: tuotteen valmistaminen (LIITE 2), asiakaslähtöinen valmistaminen (LIITE 2) ja kulttuurilähtöinen valmistaminen (LIITE 3).

5.3 Lomakkeet eli paikallinen työväline

Tässä kehittämishankkeessa työstettiin ja pohdittiin paljon erilaisia versioita lomakkeista. Tavoitteena oli saada mahdollisimman helposti käytettävä ja selkeä lomake. Lopullinen versio tehtiin Excel taulukkoon. Ensimmäisessä lomakkeessa avataan tutkinnonosan ammattitaitovaatimukset, toisessa lomakkeessa kuvataan yleiset työelämätaidot (LIITE 1), kolmannessa avataan arvioinnin kohteet ja neljäs lomake on osaamistodistus.

Ammattitaitovaatimukset

Ammattitaitovaatimukseen on kirjoitettu opinnollistettavan tutkinnonosan vaaditut ammattitaitovaatimukset. Lomakkeen alaosaan on avattu kuinka ko kohdat toteutuvat Luotsin Ompelimossa. Ammattitaitolomaketta käydään läpi opinnollistamisprosessin aikana, jolloin valmentautuja ja valmentaja kirjaavat, mitkä ammattitaitovaatimukset ovat toteutuneet. Lomaketta ammattitaitovaatimuksista valmentautuja voi halutessaan hyödyntää osaamistodistuksen ohella hakiessaan työpaikkaa tai opiskellessaan osaamisen tunnustamista.

Yleiset työelämätaidot

Yleisiin työelämätaitoihin (LIITE 1) on kuvattuna taitoja, joita tarvitaan työyhteisössä toimimisessa, kuten poissaoloista ilmoittaminen, työturvallisuuden hallinta ja vuorovaiikutustaidot. Yleiset työelämätaidot ovat keskeistä osaamista työelämässä ja ne on pyritty rakentamaan siten, että niiden arviointi palvelisi mahdollisimman hyvin työelämää ja valmentautujaa. Lomake, arviointitaulukko yleisistä työelämätaidoista on linkitetty osaamistodistukseen, jolloin osa-alueiden arviointikirjaukset siirtyvät automaattisesti osaamistodistukseen.

Arviointi

Lomakkeissa arvioinnin kohteet ja -kriteerit ovat rakenteeltaan juuri samanlaiset kuin Opetushallitus on kirjannut käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnon perusteisiin. Arvioinnin kohteet avattiin konkreettisiksi työtehtäviksi, joilla valmentautujan osaaminen (arvioinnin kohde) karttuu. Tässä kohtaa työtehtävä Luotsin Ompelimolla pitäisi kuvata riittävän selkeästi. Osaamista verrataan työelämän minimitasoon, joka kuvataan ammatillisen perustutkinnon perusteiden arviointilomakkeessa T1 tasona.

Asiakaslähtöinen valmistaminen						
Arviointi						
ARVIOINNIN KOHDE	ARVIOINNIN KRITERIT					
	Tutus- tunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2 mukaisesti.
2. Työmenetelmien,-välineiden ja materiaalin hallinta	Opiskelija tai tutkinnon suorittaja					
Työmenetelmien ja -välineiden valinta	neuvottelee ohjattuna asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista ja valitsee työmenetelmät ja -välineet toteutukseen					
neuvottelee asiakkaan kanssa valmistettavan tuotteen laatuvaatimuksista					neuvottelee asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista ja valitsee työmenetelmät ja -välineet toteutukseen	neuvottelee asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista, esittelee eri toteutusvaihtoehtoja ja valitsee työmenetelmät ja -välineet toteutukseen
työmenetelmät						
koneompeleet	x					
käsini ompelu						
saumat ja saumojen huoltelu						
reunat ja reunojen huoltelu						
kiinnittimet (esim. tarrat, vetoketu)						
koneet (hallinta ja käyttö)						

KUVA 1. Yksityiskohta arviointilomakkeesta

Arviointilomaketta tehdessä tuli esille kohtia, joita Luotsin Ompelimolla ei voi suorittaa - tai ainakin tehtävät ovat hyvin satunnaisia. Nämä kohdat ovat merkitty lomakkeeseen harmaalla. Nämä kohdat valmentautuja voi myöhemmin opiskelijana ollessaan suorittaa esimerkiksi ammattiosaamisen näytöllä.

Osaamistodistus

Osaamistodistuksessa kuvataan ja tunnustetaan osaaminen, jota valmentautuja on työpaikalla kerryttänyt ja osoittanut. Osaamistodistus rakentuu tutkinnon perusteissa olevien arvioinnin kohteiden ja arvioinnin kriteerien pohjalta, jotka on avattu tutkinnonosakoh- taisesti Luotsin Ompelimon työtehtävien pohjalta. Osaaminen on kuvattu ja arvioitu työtehtävätasoisesti, mikä helpottaa näkemään valmentautujan osaamisen, mutta myös osaamisalueet, joita hän ei vielä hallitse. Osaamistodistuksessa on lisäksi kuvattuna ja arvioituna valmentautujan yleiset työelämätaidot. (vrt. Schellhammer-Tuominen 2013, 72.) Ne on pyritty rakentamaan niin, että arvioituna ne antaisivat mahdollisimman laa- jan kuvan valmentautujan yleisistä työelämätaidoista, joita hän on osoittanut Ompeli- mossa, mutta jotka olisivat siirrettävissä myös toisiin työyhteisöihin. Lomakkeet arvi- oinnin kohteista ja yleisistä työelämätaidoista on linkitetty osaamistodistukseen. Tällöin arvioinnit siirtyvät automaattisesti osaamistodistukseen. Tämä helpottaa työvalmentajan työtä sekä tekee tarvittaessa mahdolliseksi ajantasaisen osaamistodistuksen antamisen valmentautujalle valmennusjakson aikana. Osaamistodistuksen avulla valmentautuja voi hakea osaamisen tunnustamista hakeutuessaan opiskelemaan tai jo ollessaan oppilai- toksessa opiskelijana. Lisäksi hän voi hyödyntää osaamistodistusta myös työnhakutilan- teessa.

5.4 Lomakkeiden käyttö

Opinnollistamisen lomakkeita (paikallinen työväline) on tarkoitus käyttää, kun sopiva valmentautuja tulee Luotsin Ompelimolle esimerkiksi Kelan, TE-toimiston tai oppilaitosten kautta. Valmennusjakson alussa työvalmentaja tekee valmentautujan kanssa alkukartoituksen (lähtötasoarviointi) arviointilomakkeen avulla. Valmentautuja käy lomakkeen läpi ja merkitsee lomakkeeseen, miten hän mielestään sillä hetkellä osaa kyseiset kohdat. Valmennusjakson aikana valmentautuja tekee töitä Luotsin Ompelimossa aivan normaalisti. Jakson puolen välin aikaan tehdään väliarvio, jossa valmentautuja käy uudestaan arviointilomakkeen läpi yhdessä työvalmentajan kanssa. Valmennusjakson lopussa käydään arviointilomake viimeisen kerran läpi samalla periaatteella. Tässä vaiheessa valmentautujan tähän asti kertynyt osaaminen on tullut hyvin esille ja se on kirjattu arviointilomakkeeseen. Valmennusjaksolla voi väliarvioita olla enemmänkin kuin yksi.

Työvalmentaja seuraa, ohjaa ja opettaa valmentautujaa koko valmennusjakson ajan. Ohjaus on kokonaisvaltaista eikä koske vain työtaitojen oppimista. Työvalmentaja kirjaa koko valmennusjakson ajan huomioitaan omaan lomakkeeseensa. Työvalmentajan lomake voi olla tulostettu versio tai sitä voi täyttää sähköisesti tietokoneella.

6 POHDINTA

Kehittämishanke lähti tarpeesta selvittää ja arvioida, miten muualla kuin oppilaitosympäristössä, tässä tapauksessa työpajalla, saavutettu ja osoitettu osaaminen tuodaan näkyväksi ja nuorta hyödyttäväksi.

Opinnollistamisella on havaittu olevan hyötyjä ja etuja. Osaamisen tunnistamisella ja tunnustamisella voidaan lyhentää opintoaikaa tai se tuo väljyyttä ja joustoa opintoihin, tällöin opiskelijoiden siirtyminen työelämään muuttuu joustavammaksi. Työelämässä painottuu nykyisin yhä enemmän ammatillinen kasvu ja kehittyminen. Kehittämishankkeessa kuvatun opinnollistamisprosessin myötä nuori oppii itse pohtimaan omaa osaamistaan suhteessa tutkinnon tavoitteisiin, jolloin itsearviointitaidot vahvistuvat. Merkityksellistä nuorten näkökulmasta on myös se, että työpajalla tehtävien töiden vertaaminen luo tasapuolista ja oikeudenmukaista kohtelua opintojen tunnistamisessa ja tunnustamisessa. Perinteinen oppilaitos ei oppimisympäristönä välttämättä palvele kaikkia oppijoita riittävän hyvin ja tarvitaan joustavia ja joskus hyvinkin räätälöityjä oppimispolkuja, joita työpajalla tehtävien töiden opinnollistamisen myötä voidaan tarjota. Toisaalta taas työpajalla työskentelevä valmentautuja voi motivoitua hakeutumaan koulutukseen huomatessaan kartuttavansa ammatillista osaamistaan opinnollistamisen kautta. Opinnollistaminen toimii keskeisenä menetelmänä tuettaessa nuorten mahdollisuutta koulutukseen, työelämään pääsyyn ja sitä kautta syrjäytymisen ehkäisemiseen.

Oppilaitoksen näkökulmasta opinnollistamisen myötä voidaan säästää resursseja ja lyhentää opiskeluaikoja. Opinnollistamisprosessi lisää opettajien tuntemusta opetussuunnitelmasta sekä tietoisuutta opiskelijoiden vahvuuksista. Lisäksi koulutuksen järjestäjälle opinnollistaminen voi olla ”kilpailuvaltti”. Opinnollistamisesta on myös hyötyä työpajoille. Halutessaan työpaja saa opinnollistamisesta uuden palvelun. Vertaustamisprosessin myötä yhteistyö koulutuksen järjestäjien kanssa helpottuu, kun puhutaan samaa kieltä opetussuunnitelmista. Opinnollistaminen tekee näkyväksi työpajan ammatillisuuden ja työpajan tuottaman osaamisen, sekä vahvistaa työpajan arvostusta yhteiskunnallisena toimijana.

Mielestämme on tärkeää, että myös muualla saavutettua osaamista voidaan nykyisin tunnistaa ja tunnustaa. Toivottavasti tähän asiaan voidaan tarttua nykyistä vahvemmin

vuoden 2013 alussa voimaan tulleen nuorisotakuun sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön laatiman koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa (KESU) olevan opinnollistamisen tavoitteen myötä.

Työpajan henkilökunnan kanssa käytyjen keskusteluiden pohjalta otaksumme, että opinnollistaminen tarjoaa työpajalle yhden uuden palvelun sekä perusteellisesti tehty arviointi ja monipuolinen osaamistodistus tuovat siihen uskottavuutta. Kehittämishankkeessa tehdyllä paikallisella työvälillä, opinnollistamislomakkeilla, voidaan mahdollisesti motivoida valmentautujaa näkemään oman monipuolisen osaamisen kehittyminen ja taitojen mahdollinen hyödyntämien jatkossa työelämään tai opintoihin hakeutumises- sa. Opinnollistamisessa käytettäviä lomakkeita ei ole voitu vielä kokonaisuudessa hyödyntää, koska niistä hyötyvää valmentautujaa Ompelimon Pajalla ei ole viime aikoina ollut lakiuudistuksen epäselvyydestä johtuen (Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (2012), vrt. luku 2.1.3).

Lomakkeistoon ovat tutustuneet myös Ammattiopisto Tavastian käsi- ja taideteollisuus alan opetushenkilökunta. Heillä on ollut mahdollisuus kommentoida lomakkeistoa. Heidän mielestään lomakkeet vaikuttivat selkeiltä ja niiden pohjalta osaamisen tunnustamista on mahdollista tehdä.

Tämän kehittämishankkeen kokemuksen perusteella uskomme, että vastaavia opinnollistamishankkeita voisi Hämeenlinnan Seudun Työvalmennussäätiölle tehdä muiltakin koulutusaloilta. Kun yhteinen käsitteistö työpajan ja koulutuksen järjestäjän kanssa on löytynyt, olisi mielenkiintoista ja toivottavaa että kyseistä lomakepohjaa voisi käyttää muutkin koulutusalat opinnollistamishankkeissa työpajoilla.

Yhtenä työpajoilla tehtävien töiden opinnollistamisen haasteena näemme sen, miten koulutuksen järjestäjät suhtautuvat opinnollistamiseen muualla kuin oppilaitosympäristössä kartutetun osaamisen tunnistamiseen ja tunnustamiseen. Työpajojen ja koulutuksen järjestäjien välinen opinnollistamisen yhteistyö ei välttämättä ole kovin mutkatonta, jos muualla hankitulla osaamisella ei nähdä riittävää arvoa ja/tai osaamista ei ole kuvattu riittävän selkeästi.

Vaikkakin yksilöllisten opinpolkujen räätälöinti koskee vain osaa nuorista, lähinnä runsaasti tukea tarvitsevia, niin mielestämme työpajalla opitun tunnistaminen ja tunnusta-

minen osaksi ammatillista perustutkintoa tulisi nähdä merkityksellisenä osana normaalia kouluttautumispolkua. Tähän on vielä matkaa, joten työpajojen ja koulutuksen järjestäjien välistä yhteistyötä tulee tiivistää, mutta se vaatii resurssia. Vaikka työpajalla tehtävien töiden opinnollistaminen koskee marginaalista ryhmää oppijoita, niin hyöty on moninainen; niin yksilön, työpajan, koulutuksen järjestäjän kuin yhteiskunnankin näkökulmasta katsottuna.

LÄHTEET

Aaltonen, R., Ijäs, M. & Seppälä, M. 2013. Ammatillisten opintojen suorittaminen työpajalla. Ammatillisten oppilaitosten ja työpajojen välinen yhteistyön toimintamalli Hämeenlinnan seudulla. Julkaisu on toimitettu osana Yty-hankkeen toimintaa. Luettu 1.3.2013. <http://www.ammatillinenerityisopetus.fi/palvelut/kehittämishankkeet/yty-hanke>

Ammattiosaamista välityömarkkinoilta, opinnollistaminen ja OSSU -työkalut – video. Ladattu 19.08.2012. Euroopan unioni, Euroopan sosiaalirahasto, Vipuvoimaa EU:lta 2007 – 2013. Valtakunnallinen työpajayhdistys. You Tube. Kuunneltu 21.3.2013. <http://www.youtube.com/watch?v=Jy3n0dRnVY0&feature=youtu.be>

Gardemeister, A-K. & Miikki, P. 2011. Työpajan merkitys oppimisessa - “Olen saanut itsevarmuutta, onnistumisen tunteita ja uskon itseeni”. Kehittämishanke. Tampereen ammattikorkeakoulu. Ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Gustafsson, J. 2010. Työpajojen menestystarina tulee nostaa uudelle tasolle. Teoksessa Arvoa! - näkemyksiä eriarvoistuvasta Suomesta. Valtakunnallinen Työpajayhdistys. KTMP, 56-58.

Hautaluoma, M. & Välimaa, A. (toim) 2010. Koulun syrjästä kiinni. Teoksessa Arvoa! - näkemyksiä eriarvoistuvasta Suomesta. Valtakunnallinen Työpajayhdistys. KTMP.

Hilpinen, K., Huumonen, S., Kiviranta, J. & Välimaa, A. (toim.) 2012. Startti Parempaan elämään -Starttivalmennuksen perusteet. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Vaajakoski.

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi. n.d. Luettu 3.5.2013. <http://www.luotsisaatio.fi>.

Juntunen, S. 2012. Opinnollistaminen työpajaympäristössä. Järjestö- ja nuorisotyön koulutusohjelma yhteisöpedagogi ylempi AMK. Humanistinen ammattikorkeakoulu, opinnäytetyö.

Koulutus ja tutkimus vuosina 2011-2016. Kehittämissuunnitelma (KESU). Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 24.3.2013. http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/asiakirjat/Kesu_2011_2016_fi.pdf

Koskinen, R. työvalmentaja. Haastattelu 7.3.2013. Haastattelija Kauhanen, P. Hämeenlinna. Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi.

Koskinen, R. työvalmentaja. Haastattelu 6.6.2013. Haastattelija Kauhanen, P. Hämeenlinna. Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi.

Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, artesaani 2009. Tuotteen suunnittelun ja valmistuksen koulutusohjelma / osaamisala. Ammatillisen tutkinnon perusteet. Opetushallitus. Vantaa: Oy Fram Ab.

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta 28.12.2012/916.

Laurila, P. opetusneuvos. 2013. Opiskelijan arviointi. Luento. Ajankohtaista ammatillisessa koulutuksessa – arvioinnin uudet lähtökohdat. 22.3.2013. Visamäki. Hämeenlinna.

Lepänjuuri, A. 2010. Julkaisussa Tohditko tunnistaa. Yhteisin käsittein osaamista tunnustamaan ja tunnustamaan. Luettu 23.3.2013
http://www.oph.fi/julkaisut/2010/tohditko_tunnistaa

Merikoski, M. 2012. Opinnollistamisen abc. Luettu 24.3.2013.
http://www.tpy.fi/@Bin/221333/opinnollistamisen_abc_pdf

Mikä nuorisotakuu? n.d. TE-palvelut. Luettu: 2.4.2013.<http://www.nuorisotakuu.fi>

Nieminen-Hirvelä, M. projektityöntekijä / yksilövalmentaja. Haastattelu 13.3.2013. Haastattelija Hietämäki, M. & Kauhanen, P. Tampere. Silta-Valmennus ry.

Niskanen, A. 2010. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen - etu kaikille osapuolille. Julkaisussa Soininen, L, Niskanen, A. & Lepänjuuri, A. (toim.) Tohditko tunnistaa? Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, nykytila ja kehittämishaasteet, ammatillisessa peruskoulutuksessa. Luettu 23.3.2013.
http://www.oph.fi/julkaisut/2010/tohditko_tunnistaa

Niskanen, A. & Soininen, L. 2010. Osaamisen tunnistaminen ja tunnustaminen prosessi. Julkaisussa Soininen, L, Niskanen, A. & Lepänjuuri, A. (toim.) Tohditko tunnistaa? Osaamisen tunnistamisen ja tunnustamisen, nykytila ja kehittämishaasteet, ammatillisessa peruskoulutuksessa. Luettu 23.3.2013.
http://www.oph.fi/julkaisut/2010/tohditko_tunnistaa

Nuorisolaki 27.1.2006/72.

Nuorten työpajat. n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 18.2.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoytus/tyoepajat/

Nuorten koulutus- ja yhteiskuntatakuun toteutuminen sekä työpajatoiminnan vakinaistaminen. 2005. Opetusministeriö. Työministeriö. Luettu 18.2.2013.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoytus/tyoepajat/nuorten_koulutus-_ja_yhteiskuntatakuun_toteuttaminen_sekae_tyoeapajatoiminnan_vakinaistaminen_pdf/1iitteet/yhteiskirjeOPM_TM.pdf

Nuorten työpajat. n.d. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Luettu 18.2.2013.
http://www.minedu.fi/OPM/Nuoriso/nuorisotyoen_kohteet_ja_rahoytus/tyoepajat/

Opinnollistamisen työkalut. 2013. Valtakunnallinen työpaja yhdistys.
http://www.tpy.fi/mita_me_teenme/hankkeita/ammattiosaamista-valityomarkkino/opinnollistamisen-tyokalut/

Pasanen, P. 2013. Yhteistyö oppilaitoksen ja työpajan välillä. Teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla. Opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Silta-Valmennusyhdistys ry Euroopan sosiaalirahaston tuella. Tammerprint Oy.

Pekkala, T. (toim.) 2012. Työ- ja yksilövalmennuksen perusteet. 2000-luvun työpajojen palvelut ja menetelmät. Valtakunnallinen työpajayhdistys ry. Edita Prima Oy.

Pietikäinen, R & Hämäläinen, T. 2013. Työpajat oppimisympäristönä: työpajoilla tapahtuvasta oppimisesta. Teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla. Opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Silta-Valmennusyhdistys ry Euroopan sosiaalirahaston tuella. Tammerprint Oy.

Salakari, H. 2007. Taitojen opetus. Eduskills Consulting. Saarijärvi.

Schellhammer-Tuominen, M. 2013. Johdanto. Teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla. Opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Silta-Valmennusyhdistys ry Euroopan sosiaalirahaston tuella. Tammerprint Oy.

Schellhammer-Tuominen, M. 2013. Opinnollistamisen prosessi työpajalla. Teoksessa Osaamista yksilöllisillä poluilla. Opinnollistaminen osana oppilaitos-työpaja-yhteistyötä. Avartajat-hanke. Silta-Valmennusyhdistys ry Euroopan sosiaalirahaston tuella. Tammerprint Oy.

YTY -Yksilöllisten opintopolkujen tukeminen yhteistyössä. Luettu 27.3.2013.
<http://www.ammattilinenenerisysopetus.fi/palvelut/kehittämishankkeet/yty-hanke>

LIITTEET

Liite 1. Yleiset työelämätaidot

HÄMEENLINNAN SEUDUN TYÖVALMENNUSÄÄTIÖ LUOTSI			
Tuotteen valmistaminen 20 ov			
YLEISET TYÖELÄMÄTAIDOT:			
	Toteutunut	Toteutunut	Toteutunut
Poissaolojen ilmoittaminen	Vastaa puheilmeen soittotessa	Ilmoittaa itse	Ilmoittaa etukäteen tulevista
Työaikojen noudattaminen	Ajoittain myöhässä / tauot venyvät	Noudattaa pääsääntöisesti työaikoja	Noudattaa hyvin sovittuja työaikoja
Mukavuusauluiden ylittämisen, työroolien omaksuminen	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Toimii kehotuksesta	Joustaa tilanteiden mukaan
Vuorovaikutus ja yhteistyökyky	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Vuorovaikutus pääsääntöisesti hyvää, auttaa toisia kehotuksesta	Vuorovaikutus sujuvaa, toimii tilanteen mukaisesti
Työhön tarttuminen	Tarvitsee tukea ja ohjausta jotta saa aloitettua työt tai siirtymätyötä työväheestä toiseen	Aloittaa työt tai siirtyä työväheestä toiseen muistutuksesta, kehotuksesta	Tutuissa työtehtävissä tarttuu työhön omatoimisesti
Tehtävien loppuun asti tekeminen	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Tarvitsee muistuttamista, toimii kehotuksesta	Suorittaa tehtävät itsenäisesti loppuun asti
Työtahdi, työn joutuisuus	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Toimii kehotuksesta	Pysyy työtahdissa itsenäisesti
Työn jälki / laatu	Tarvitsee tukea ja ohjausta huolelliseen työskenteelyyn	Tarvitsee ajoittain muistutusta huolellisesta työskentelestä	Tekee huolellista työtä itsenäisesti
Työturvallisuuden hallinta	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Toimii annettujen ohjeiden mukaisesti	Huomioi työturvallisuuden ja noudattaa sitä itsenäisesti
Työntekijän oikeudet ja velvollisuudet	On tietoinen	Tuntee oikeudet ja velvollisuudet ja on kiinnostunut niistä	Osoo soveltaa työssään
Ohjeiden ja palautteen vastaanottaminen	Tarvitsee tukea ja ohjausta	Toimii annettujen ohjeiden mukaisesti	Osoo muuttaa toimintaansa saamansa palautteen pohjalta
Työvaatetus ja ulkoinen olemus	Tarvitsee tukea ja ohjausta työvaatteen käyttööön ja huoliteltuun ulkoasuun	Tarvitsee ajoittain muistutusta työvaatteista ja huolitellusta ulkoasusta	Käyttää sovittuja työvaatteita ja ulkoinen olemus on huoliteltu

Liite 2. Tuotteen valmistaminen

1(9)

Tuotteen valmistaminen	
Ammattitaitovaatimukset	
Tuotteen valmistaminen on käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon kaikille pakollinen tutkinnon osa. Koulutuksessa siihen liittyvän osaamisalueen laajuus on 20 ov.	
Ammatillisen perustutkinnon <i>tuotteen valmistamisen</i> (tutkinnon) osan suorittanut opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa:	
suunnitella omaa työtään (1)	
(ei näytössä)	
valmistaa tuotteen (2)	
<ul style="list-style-type: none"> * valita työhön sopivat työmenetelmät ja työotteet * valmistaa tuotteen käyttäen työohjeita ja -piirustuksia * valita ja hankkia tuotteeseen materiaalit (3) * huoltaa työvälineitä 	
tehdä työohjeita ja työpiirustuksia valmistamastaan tuotteesta (4)	
viimeistellä tuotteen luovutuskuntoon	
käyttää turvallisia työmenetelmiä	
noudattaa työturvallisuusohjeita	

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö / Luotsin Ompelimo:

1. Luotsin Ompelimossa työt suunnitellaan ohjatusti Ompelimon työvalmentajan johdolla.
2. Luotsin Ompelimolla valmistetaan vaatteita, asusteita, sisustustekstiilejä.
3. Usein ompelimon asiakkaat tuovat työssä käytettävän materiaalin, joten valmentautuja harvoin pääsee valitsemaan käytettävää materiaalia.
Työvalmentaja keskustelee valmentautujan kanssa käytettävistä materiaaleista (soveltuvuus käyttötarkoitukseen, ominaisuudet, työstäminen yms).
4. Ompelimon työvalmentaja tekee pääsääntöisesti työohjeet ompelimossa.
Työvalmentajan ohjaamana voi valmentautuja tehdä ohjatusti työohjeen valmistamastaan tuotteesta.

Tuotteen valmistaminen						
Arviointi						
ARVIOINNIN KOHDE	Tutustunut	T1	H2	K3	ARVIOINNIN KRITERIT	Kiitettävä K3
1. Työprosessien hallinta						
Valmistuksen suunnittelu					Opiskelija tai tutkinnon suorittaja	
mallin suunnittelu / valinta					(ei am.os.näytöissä, mutta on ammattitaitovaatimuksissa)	suunnittelee omaa työtään ja tekee tarkoituksenmukaisen työsuunnitelman sekä muuttaa suunnitelmia tarpeen vaatiessa
työsuunnitelman tekeminen:					suunnittelee omaa työtään ja tekee ohjattuna työsuunnitelman	
tuotteen toteutuksen suunnittelu						
työjärjestyksen tekeminen						
aikataulu						
Tuotteen valmistus					valmistaa ohjattuna tavoitteen mukaisen tuotteen	valmistaa tavoitteen mukaisen tuotteen sekä työskentelee suunnitelmallisesti sovittuja valmistusajankaluuja noudattaen ja mahdollisista poikkeamista neuvotellen
mitoittaminen / mittojen otto						
kaavoitus						
materiaalin leikkaaminen						
ompeleminen						
Työohjeiden ja -piirustusten käyttö valmistuksessa					valmistaa ohjattuna ammattialan tuotteita työohjeiden ja työpiirustusten mukaan	valmistaa ammattialan tuotteita työohjeiden ja työpiirustusten mukaan ja tekee työohjeita ja työpiirustuksia valmistamastaan tuotteesta
työohjeen käyttö						
kaavojen käyttö						
poikkeilokauskuvien käyttö						
työohjeen ja -piirustusten tekeminen						
työohjeen tekeminen						
kaavojen tekeminen						
poikkeilokauskuvien tekeminen						
Itsearviointi					arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin.	arvioi ja kehittää toimintaansa laatutavoitteiden saavuttamiseksi.
arvioi työskentelyään realistisesti						
työn jälki laatuvaatimusten mukainen						
sopiva työtahti / aikaansaavuus						

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta							
Opiskelija tai tutkinnon suorittaja							
Ammattialan työmenetelmien ja työotteiden käyttö					käyttää ammattialan työmenetelmiä ja työotteita tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti	valitsee ohjeiden avulla työhön sopivat työmenetelmät ja työotteet sekä käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti	valitsee työhön sopivat työmenetelmät ja työotteet sekä käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti erilaisissa työtilanteissa
työmenetelmät							
käsin ompelu							
saumat ja saumojen huoltelu							
reunat ja reunojen huoltelu							
kiinnittimet (esim. tarrat, vetoketju)							
Työvälineiden valinta ja käyttö							
koneet (hallinta ja käyttö)					valitsee ohjattuna työhön sopivat työvälineet, koneet ja laitteet sekä käyttää niitä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti	valitsee ohjeiden avulla työhön sopivat työvälineet, koneet ja laitteet sekä käyttää, pitää kunnossa ja huoltaa niitä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti	valitsee työhön sopivat työvälineet, koneet ja laitteet sekä käyttää, pitää kunnossa ja huoltaa niitä tarkoituksenmukaisesti ja turvallisesti erilaisissa työtilanteissa
teollisuusompelukone							
ompelukone (kotikone)							
brodeerauskone							
saumuri							
peitteikkone (=tasoasaaja)							
koneiden lisälaitteet							
leikkurit:							
pystyleikkuri							
pyöräleikkuri							
käsilleikkuri							
vanne saha							
silitys- ja prässäysvälineet					käyttää ohjattuna tietotekniikkaa tiedonhallinnan, tallentamisen ja tuotamisen sekä tiedon siirtämisen ja vastaanottamisen välineinä	käyttää ohjattuna ammattialan teknologiaa ja tietotekniikkaa valmistuksessa	käyttää ammattialan teknologiaa ja tietotekniikkaa valmistuksessa
siltyrauta							
höyryprässi							
prässi							
pätkintälaite paineilmalla							
kääntölaite							
napinpuristin							
ATK-taidot							

	Tutus- tunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Työvälineiden huolto (ei näytössä) viikkohuolto ilmoittaa koneiden vioista työvalm.					huoltaa ohjattuna työvälineet, koneet ja laitteet	huoltaa työvälineet, koneet ja laitteet	huoltaa työvälineet, koneet ja laitteet ja kutsuu tarvittaessa paikalle ammattilaisen
Materiaalien taloudellinen käyttö menekin laskeminen leikkusuunnitelmat kierrätysmateriaalin hyödyntäminen leikkuujätteen hyödyntäminen					käyttää ohjeiden avulla tarkoituksenmukaisia materiaaleja taloudellisesti	käyttää tarkoituksenmukaisia materiaaleja taloudellisesti	hankkii tarkoituksenmukaisia materiaaleja ja käyttää niitä taloudellisesti
					ratkaisee ohjattuna ammattiyöhön liittyviä laskutoimituksia.	ratkaisee ohjattuna ammattiyöhön liittyvät laskutoimitukset.	ratkaisee ammattiyöhön liittyvät laskutoimitukset.
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta							
Opiskelija tai tutkinnon suorittaja							
Materiaalien valinta kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta: laatu hintä tyyli ja väri lisätarvikkeet					valitsee ohjattuna käyttötarvikkeeseen sopivia ammattialan materiaaleja ja käyttää ohjattuna niitä taloudellisesti	valitsee ohjattuna käyttötarvikkeeseen, -kohteeseen ja tyyliin sopivia ammattialan materiaaleja ja käyttää niitä taloudellisesti	valitsee ohjattuna huollettavuuteen ja hinnaltaan käyttötarvikkeeseen, -kohteeseen ja tyyliin sopivia ammattialan materiaaleja ja käyttää niitä taloudellisesti
Estetiikan huomioon ottaminen valmistuksessa ja viimeistelyssä arvioi tuotteen ulkonäköä arvioi tuotteen mittasuhteita viimeistelyt: siilitäminen laadun tarkastus pakkaaminen					valmistaa ja viimeistelee tuotteen ohjattuna luovutuskuntoon.	valmistaa tuotteen arvioiden mitta-suhteita ja valmistustapaa sekä viimeistelee tuotteen avulla luovutuskuntoon.	valmistaa tuotteen arvioiden mitta-suhteita ja valmistustapaa sekä viimeistelee tuotteen luovutuskuntoon.

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot							
Oppiminen ja ongelmanratkaisu					Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
					ratkaisee ohjattuuna työtehtävissä syntyneitä ongelmia tilanteita tutuissa tilanteissa	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmia tilanteita ja tekee ohjeiden avulla valintoja	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmia tilanteita ja tekee valintoja ja päättöksiä oma-aloitteisesti ja toimii erilaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaisesti
kysyy neuvoa sitä tarvittaessa oman työskentelyn kehittämisen arvioi omaa osaamistaan tekee valintoja ja päätöksiä toimii joustavasti							
Vuorovaikutus ja yhteistyö							
tekee sovitut työt kohtelee toisia tasavertaisesti toimii yhteisen tavoitteen hyväksi					toimii työyhteisön jäsenenä ja tekee vastuullaan olevat tehtävät annettujen ohjeiden mukaisesti	toimii työyhteisön jäsenenä sekä edistää ohjeiden avulla työyhteisön toimintaa	toimii yhteistyökkyisesti erilaisten ihmisten kanssa ja edistää oma-aloitteisesti työyhteisön toimintaa
Ammattitietikka					noudattaa työaikoja	noudattaa työaikoja ja käyttää työajan tarkoituksenmukaisesti	noudattaa työaikoja ja käyttää työajan tarkoituksenmukaisesti sekä toimii vastuullisesti tavoitteen saavuttamiseksi sovituissa aikatauluissa
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet on ajoissa työpaikalla tauot oikean mittaisia työ valmistuu sovituissa ajassa pukeutuu asiallisesti tekijänoikeusasiat tekee laadukasta työtä tekee tunnollisesti työnsä							

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky					käyttää ohjattuna turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian	käyttää ohjeiden avulla turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian	käyttää oma-aloitteisesti turvallisia, sopivasti kuormittavia ja vaihtelevia työmenetelmiä ottaen huomioon ergonomian
työskentelee ergonomisesti oikein: työtuo lin ja pöydän säädöt kohdevalo työasento							
turvalliset työmenetelmät: sormi-, terä- ja kuulosuojaint.käyttö ilmoittaa vaaratilanteista työvalm.					noudattaa annettuja työturvallisuusohjeita	noudattaa työturvallisuusohjeita	noudattaa työturvallisuusohjeita, havaitsee ja tunnistaa työhön liittyvät vaarat ja ilmoittaa niistä
työympäristö ja turvallisuusohjeet: pitää työympäristön siistinä siisti jalkensa sosiaalitoimissa välttää työskentelyssään riskejä					huolehtii työympäristön siisteydestä ja välttää riskejä työssään.	huolehtii työympäristön siisteydestä, välttää riskejä työssään ja ottaa huomioon työympäristön muut jäsenet.	kehittää työympäristön viihtyvyyttä, välttää riskejä työssään ja ottaa huomioon työympäristön muut jäsenet.

Ammattitaidon osoittamistavat *

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla ammattialan ammattitaitovaatimusten mukaisessa työtehtävässä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näyttössä osoitetaan vähintään

- työprosessin hallinta paitsi valmistuksen suunnittelu
- työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta paitsi työvälineiden huolto
- työn perustana olevan tiedon hallinnasta estetiikan huomioon ottaminen valmistuksessa ja viimeistelyssä
- elinikäisen oppimisen avaintaidot kokonaan.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näyttössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

* Näyttö ammatillisessa koulutuksessa

Lomake on toteutettu yhteistyössä Kiiptulan ammattipiston ja YTY-hankkeen kanssa 8/2013.

Osaamistodistus

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi
Tuotteen valmistaminen

Nimi:
Syntymäaika:
Valmennuksen kesto:
Valmentaja:

Valmentautuja on valmennusjakson aikana saavuttanut osaamista Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, Artesaani 2009, Tuotteen valmistaminen (20 ov) tutkinnon osan arviointikriteerien mukaisesti.

Valmentautuja ei ole voinut osoittaa osaamistaan harmaalla pohjalla olevilla alueilla.

YLEISET TYÖELÄMÄTAIDOT	Perehdytety	Osoo ohjatusi	Osoo itsenäisesti
Poissaolojen ilmoittaminen			
Työaikaohjeiden noudattaminen			
Mukavuusalueiden ylittäminen, työroolien omaksuminen			
Vuorovaikutus ja yhteistyökyky			
Työhön tarttuminen			
Tehtävien loppuun asti tekeminen			
Työtahti, työn pituus			
Työn jätkä / laatu			
Työturvallisuuden hallinta			
Työntekijöiden oikeudet ja velvoitteet			
Ohjeiden ja palautteen vastaanottaminen			
Työvaatetus ja ulkoilma-olosuhteet			

1. TYÖPROSESSIN HALLINTA	Perehdytety	Osoo ohjatusi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjeusvalmius K3
Valmistuksen suunnittelu				
mallin suunnittelu / valinta				
työsuunnitelman tekeminen				
Tuotteen valmistus				
mittaaminen / mittojen otto				
kaavoitus				
materiaalin leikkaaminen				
ompeleminen				
Työohjeiden ja -piirustusten käyttö valmistuksessa				
työohjeen käyttö				
kaavojen käyttö				

poikkileikkauskurvien käyttö				
työohjeen ja piirustusten tekeminen				
Itsearviointi				
arvioi työskentelyään realistisesti				
työn jälki laatuvaatimusten mukainen				
sopiva työtahti / aikaansaavuus				

2. TYÖMENETELMIEN, - VÄLINEIDEN JA MATERIAALIEN HALLINTA	Peretytety	Osoo ohjatusi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjau- vaimus K3
Ammattialan työmenetelmien ja työotteiden käyttö				
työmenetelmät				
käsini ompelu				
saumat ja saumojen huolto				
reunat ja reunojen huolto				
kinnittimet				
Työvälineiden valinta ja käyttö				
koneet (hallinta ja käyttö)				
teollisuusompelukone				
ompelukone (kotikone)				
brodeerauskone				
saumuri				
peitetikkikone (tasosaumaja)				
koneiden lisälaitteet				
pystyleikkuri				
pyöröleikkuri				
käsileikkuri				
vanne saha				
silitysrauta				
höyryprässä				
prässä				
patkintalaitte painelimilla				
kääntölaite				
napinpuristin				
ATK-taidot				
Työvälineiden huolto				
viikkohuolto				
ilmoittaa koneiden voista työvalmentajalle				
Materiaalien taloudellinen käyttö				
menekin laskeminen				
leikkusuunnitelmat				
kierrätysmateriaalin hyödyntäminen				
leikkujätteen hyödyntäminen				

3. TYÖN PERUSTANA OLEVAN TIEDON HALLINTA	Perehdytetty	Osoo ohjatussi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjusvalmius K3
Materiaalien valinta				
kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta				
Estetiikan huomioon ottaminen valmistuksessa ja viimeistelyssä				
arvioi tuotteen ulkonäköä				
arvioi tuotteen mittasuhteita				
viimeistelyt (sillittämisen, laadun tarkastus, pakkaus)				

4. ELINIKÄISEN OPPIMISEN AVAINAIDOT	Perehdytetty	Osoo ohjatussi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjusvalmius K3
Oppiminen ja ongelmanratkaisu				
kysyy neuvoa sitä tarvitessaan				
oman työskentelyn kehittäminen				
arvioi omaa osaamistaan				
tekee valintoja ja päätöksiä				
toimii joustavasti				
Vuorovaikutus ja yhteistyö				
tekee sovitut työt				
kohtelee toisia tasavertaisesti				
toimii yhteisen tavoitteen hyväksi				
Ammattietiikka				
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet				
pukeutuu asiallisesti				
tekijänoikeusasiat				
tekee laadukasta työtä				
tekee tunnollisesti työnsä				
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky				
työskentelee ergonomisesti oikein				
turvalliset työmenetelmät				
työympäristö ja turvallisuusohjeet				

Jakson aikana valmentautuja on valmistanut / osallistunut seuraavien tuotteiden valmistukseen:

Aika ja paikka: _____

Ritva Koskinen
Työvalmentaja

Liisa Tiilikka
Toimitusjohtaja

Lomake on toteutettu yhteistyössä Kilpulan ammattilisten ja YTY-hankkeen kanssa 8/2013.

Liite 3. Asiakslähtöinen valmistaminen

1 (8)

Asiakas lähtöinen valmistaminen
Ammattitaitovaatimukset
Asiakslähtöinen valmistaminen on käsi- ja taideteollisuusalan perustutkintoon kaikille pakollinen tutkinnon osa. Koulutuksessa siihen liittyvän osaamisalueen laajuus on 10 ov.
Ammatillisen perustutkinnon asiakslähtöisen valmistamisen (tutkinnon) osan suorittanut opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa:
suunnitella omaa työtään (1)
valmistaa tuotteen tai palvelun (2)
arvioida ja kehittää omaa toimintaansa
työskennellessään ottaa huomioon asetetut laatuvaatimet
valita materiaalit (3)
laskea materiaalin kulutuksen
tehdä hinta-arvion ja tarjouksen (4)
neuvotella asiakkaan kanssa: (5)
* esitellä toteutusvaihtoehtoja
* esitellä valintojen vaikutusta toteutukseen
* havainnollistaa tuotetta tai palvelua
* sopia asiakastapaamisesta
noudattaa työaikoja ja aikatauluja
noudattaa työstä annettuja turvallisuusohjeita

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi / Luotsin Ompelimo:

1. Luotsin Ompelimossa työt suunnitellaan ohjatusti Ompelimon työvalmentajan johdolla.
2. Luotsin Ompelimolla valmistetaan vaatteita, asusteita, sisustustekstiilejä.
3. Usein ompelimon asiakkaat tuovat työssä käytettävän materiaalin, joten valmentautuja harvoin pääsee valitsemaan materiaalia.
Työvalmentaja keskustelee valmentautujan kanssa käytävistä materiaaleista (soveltuvuus käyttötarkoitukseen, ominaisuudet, työstäminen yms).
4. Luotsin Ompelimolla työvalmentaja laskee tuotteille tarjoukset ja hinnat. Valmentautujan kanssa keskustellaan mm. mistä tuotteen hinta muodostuu, mikä hänestä voisi olla tehtävälle tuotteelle sopiva hinta.
5. Ompelimon työvalmentaja hoitaa lähes aina neuvottelut asiakkaan kanssa. Ajoittain valmentautuja pääsee seuraamaan asiakkaan kanssa tapahtuvaa neuvottelutilannetta.

Lomake on toteutettu yhteistyössä Kilpulan ammattilopiston ja YTY-hankkeen kanssa 8/2013.

	Tutus- tunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Itsearviointi arvioi työskentelyään realistisesti työn jälki laatuvaatimusten mukainen sopiva työtahti / aikaansaavuus					arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin.	arvioi työskentelyään ja tuotetta suhteessa tavoitteisiin sekä muuttaa toimintaansa ohjeiden mukaisesti.	arvioi ja kehittää ohjattuun omaa toimintaansa laatuvaatimusten mukaisesti.
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta							
Työmenetelmien ja -välineiden valinta					Opiskelija tai tutkinnon suorittaja neuvottelee ohjattuun asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista	neuvottelee asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista	neuvottelee asiakkaan kanssa tuotteelle asetettavista vaatimuksista, esittelee eri toteutusvaihtoehtoja
neuvottelee asiakkaan kanssa valmistettavan tuotteen vaatimuksista							
työmenetelmät käsien ompelu saumat ja saumojen huoltelu reunat ja reunojen huoltelu kiinnittimet (esim. tarrat, vetketjut) koneet (hallinta ja käyttö) teollisuusompelukone ompelukone (kotikone) brodeeraus kone saumuri peiteikkokone (=tasosauasaja) koneiden lisälaitteet leikkurit: pystyleikkuri pyörileikkuri käsileikkuri vannesaha					ja valitsee työmenetelmät ja välineet toteutukseen	ja valitsee työmenetelmät ja välineet toteutukseen	ja valitsee työmenetelmät ja välineet toteutukseen
silitys- ja präsäysvälineet: silitysrauta höyryprässä prässä pääntälaite paineilmalla kaantolaite napiinpuristin							

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Materiaalien valinta ja käyttö kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta: laatu hinta tyyli ja väri lisätarvikkeet keskustelee materiaaleista asiakkaan kanssa					valitsee ohjattuna ja käyttää työhön soveltuvia ammattialalla käytettäviä materiaaleja.	valitsee ja käyttää toteutukseen soveltuvia materiaaleja keskustellen asiakkaan kanssa niistä ja valintojen vaikutuksesta tuotteen toimivuuteen, kestävyteen, ulkonäköön, laatuun ja hintaan.	
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta							
Havainnollistaminen mallien ja materiaalien esittely asiakkaalle					havainnollistaa ohjattuna tuotetta tai palvelua asiakkaalle	havainnollistaa tuotetta tai palvelua asiakkaalle käyt-täen ammattialalle soveltu- via visualisointimenetelmiä	havainnollistaa tuotetta tai palvelua asiakkaalle käyt-täen ammattialalle soveltu- via visualisointimenetelmiä, jotka herättävät asi-akkaan kiinnostuksen tuo-tetta tai palvelua kohtaan
Esteiikan huomioon ottaminen valmistuksessa viimeistely tuote esteettinen toteutus					valmistaa ohjattuna asiakkaalle tuotteita, jotka ovat muodoitetaan ja värityk-seltään tasapainoisia kokonaisuuksia.	valmistaa asiakkaalle tuotteita, jotka ovat muo- doitetaan ja värityk-seltään tasapainoisia kokonaisuuksia.	valmistaa asiakkaalle tuotteita, jotka ovat viimeis- telyjä ja muodoltaan, mitta- suhteiltaan sekä värityk- seltään tasapainoisia kokonaisuuksia.
4. Elinikäisen oppimisen vaihtoehdot							
Oppiminen ja ongelmanratkaisu kysyy neuvoa sitä tarvittaessaan oman työskentelyn kehittäminen tekee valintoja ja päätöksiä toimii joustavasti					ratkaisee työtehtäviissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee ohjattuna valintoja	ratkaisee työtehtäviissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä ohjeiden avulla päätöksiä	ratkaisee työtehtäviissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä
Vuorovaikutus ja yhteistyö luuntevat asiakastapaamiset kohtelee toisia tasavertaisesti toimitteiden tavoitteen hyväksi					huolehtii ohjattuna asiakastapaamisista luuntevasti	huolehtii ja sopii asiakastapaamisista luuntevasti ja joustavasti	huolehtii ja sopii asiakastapaamisista luuntevasti, joustavasti ja rakentavasti

	Tutus- tunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Ammattietiikka							
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet on ajoissa työpaikalla					työskentelee ohjattuna tehtyjen sopimusten mukaan	työskentelee tehtyjen sopimusten mukaan ja etsii tietoa tekijänoikeuksista ja kuluttajan suojalaista	
työ valmistuu sovittussa ajassa							
pukeutuu asiallisesti							
tekijänoikeusasiat							
tekee laadukasta työtä							
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky							
työskentelee ergonomisesti oikein:							
työtuolin ja pöydän säädöt							
kohdevalo, työasento							
turvalliset työmenetelmät:							
sormi-, terä- ja kuulosuojainten käyttö							
ilmoittaa vaaratilanteita työvalmi							
työympäristö ja turvallisuusohjeet:							
pitää työympäristön siistinä							
siisii jälkensä osastollisissa							
välttää työskentelynsä riskkejä							

Ammattitaidon osoittamistavat *

* Näyttö ammatillisessa koulutuksessa

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammatittaitonsa toimimalla asiakaslähtöisen valmistuksen työntekijänä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näyttöä osoitetaan vähintään

- työprosessin hallinnasta tuotteen tai palvelun valmistus
- työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta materiaalien valinta ja käyttö
- työn perustana olevan tiedon hallinnasta esittävän huomioon ottaminen valmistuksessa
- elinikäisen oppimisen avaintaidot ja ammattietiikka ja terveys, turvallisuus ja toimintakyky.

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näyttössä tai tukiinotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

Lomake on toteutettu yhteistyössä Kiipulan ammattopiston ja YTY-hankkeen kanssa 8/2013.

Osaamistodistus

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi
Asiakaslähtöinen valmistaminen

Nimi:
Syntymäaika:
Valmennuksen kesto:
Valmentaja:

Valmentautuja on valmennusjakson aikana saavuttanut osaamista Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, Artesaani 2009, Asiakaslähtöinen valmistaminen (10 ov) tutkinnon osan arviointikriteerien mukaisesti.

Valmentautuja ei ole voinut osoittaa osaamistaan harmaalla pohjalla olevilla alueilla.

YLEISET TYÖELÄMÄTAIDOT	Perehdytety	Osa ohjatusi	Osa itsenäisesti
Pöytäsoitejen ilmoittaminen			
Työaikojen noudattaminen			
Mukavuuslieden ylläpitäminen, työroolien omaksuminen			
Vuorovaikutus ja yhteistyökyky			
Työhön tarttuminen			
Tehtävien loppuun asti tekeminen			
Työtahti / työn joutuisuus			
Työn jätkä / laatu			
Työturvallisuuden hallinta			
Työntekijöiden oikeudet ja velvoitteet			
Ohjeiden ja palauteen vastaanottaminen			
Työvaatetus ja ulkoinen olemus			

1. TYÖPROSESSIN HALLINTA	Perehdytety	Osa ohjatusi T1	Osa itsenäisesti K2	Ohjeus- valmius K3
Asiakaslähtöinen työprosessin suunnittelu				
lähtökohta asiakkaan tarpeet				
mallin suunnittelu / valinta				
pohtii kuinka toteuttaa tuotteen				
aikataulutus				
Tuotteen tai palvelun valmistus				
mitittäminen / mittojen otto				
kaavoitus				
materiaalimenekin laskeminen				
materiaalin leikkaaminen				
ompeleminen				
viimeistelyt (siiltäminen, pakkaminen)				

laatu				
Hinnoittelu				
mittaaminen				
materiaalikulutuksen laskeminen				
hinta-arvion tekeminen materiaaleista				
työhön tarvittavan ajan arvioiminen				
hinta-arvion tekeminen koko työstä				
Itsearviointi				
arvioi työskentelyään realistisesti				
työn laatu laatuvaatimusten mukainen				
sopiva työtahti / aikaansaavuus				

2. TYÖMENETELMIEN, - VÄLINEIDEN JA MATERIAALIEN HALLINTA	Perehdytety	Osoa ohjautui T1	Osoa itsenäisesti H2	Ohjausvalmius K3
Työmenetelmien ja -välineiden valinta				
neuvottelee asiakkaan kanssa tuotteen vaatimuksesta				0
työmenetelmät (pmpelleet, huollitelu, kiinnittimet)				
koneet (hallinta ja käyttö)				
teollisuusompelukone				
ompelukone (kotikone)				
brodeeraus kone				
sauhuri				
petikkokone (tasosaumaja)				
koneiden lisälaitteet				
pystyleikkuri				
pyöreäleikkuri				
käsileikkuri				
vannesaha				
siitysrauta				
höyryprässä				
prässä				
pätkintälaite painelimalla				
kääntölaite				
napipuristin				
Materiaalien valinta ja käyttö				
kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta				
keskustelee materiaaleista asiakkaan kanssa				

3. TYÖN PERUSTANA OLEVAN TIEDON HALLINTA	Perehdytety	Osoa ohjautui T1	Osoa itsenäisesti H2	Ohjausvalmius K3
Havainnollistaminen				
mallien ja materiaalien esittely asiakkaalle				
Estetiikan huomioon ottaminen valmistuksessa				
viimeistelytuote				
esteettinen toteutus				

4. ELINIKÄISEN OPPIMISEN AVAINAIDOT	Perhdytety	Osaohjatus I	Osaitsenäisesti II	Ohjautuvuus III
Oppiminen ja ongelmanratkaisu				
kyyyneuvoa sitä tarvitessaan				
oman työskentelyn kehittäminen				
tekee valintoja ja päätöksiä				
toimii joustavasti				
Vuorovaikutus ja yhteistyö				
luontevat asiakastapaamiset				
kohtelee toisia tasa-arvoisesti				
toimii yhteisen tavoitteen hyväksi				
Ammattietiikka				
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet				
pukeutuu asiallisesti				
tekijän oikeusasiat				
tekee laadukasta työtä				
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky				
työskentelee ergonomisesti oikein				
turvalliset työmenetelmät				
työympäristö ja turvallisuusohjeet				

Jakson aikana valmentautuja on valmistanut / osallistunut seuraavien tuotteiden valmistukseen:

Aika ja paikka:

Ritva Koskinen
Työvalmentaja

Liisa Tiikkala
Toimitusjohtaja

Liite 4. Kulttuurilähtöinen valmistaminen

1 (9)

Kulttuurilähtöinen valmistaminen
Ammattitaitovaatimukset
Kulttuurilähtöinen valmistaminen on käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinnossa kaikille pakollinen tutkinnon osa. Koulutuksessa siihen liittyvän osaamisalueen laajuus on 10 ov.
Ammatillisen perustutkinnon <i>kulttuurilähtöisen valmistamisen</i> (tutkinnon) osan suorittanut opiskelija tai tutkinnon suorittaja osaa:
suunnitella ja valmistaa kulttuurilähtöisen tuotteen tai palvelun (1)
valita ja käyttää kulttuurilähtöisiä työmenetelmiä ja -välineitä
hankkia asiantuntijan apua
ratkaista ongelmatilanteita
ilmaista asiansa ja tuoda esille erilaisia näkökantoja
* noudattaa tehtyjä sopimuksia
* toimia ja tehdä ammatityötä eri kulttuuritaustaisten kanssa
noudattaa työaikoja ja aikatauluja
noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi / Luotsin Ompelimo:

1. Luotsin Ompelimossa työt suunnitellaan ohjatusi työvalmentajan johdolla. Kulttuurilähtöisen valmistamisen tehtävä on usein oman filkkutyön suunnittelu, jonka kukin valmentautuja suunnittelee itse Ompelimon työvalmentajan johdolla.

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
2. Työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinta					Opiskelija tai tutkinnon suorittaja		
Kulttuuriähtöisten työmenetelmien ja -välineiden käyttö					käyttää ohjattuna ammattialansa kulttuuriähtöisiä työmenetelmiä ja -välineitä ammattialan sopimuskäytäntöiden mukaisesti	valitsee ohjattuna ja käyttää ammattialansa kulttuuriähtöisiä työmenetelmiä ja -välineitä ammattialan sopimuskäytäntöiden mukaisesti	valitsee ja käyttää, tarvittaessa yhteistyössä muiden alojen toimijoiden kanssa kulttuuriähtöisiä työmenetelmiä ja -välineitä ammattialojen sopimuskäytäntöiden mukaisesti
työmenetelmät							
käsien ompelu							
saumat ja saumojen huolittelu							
reunat ja reunojen huolittelu							
kiinnittimet (esim. tarrat, vetoketju)							
koneet (hallinta ja käyttö)							
teollisuusompelukone							
ompelukone (kotikone)							
brodeerauskone							
saumuri							
periteikkikone (=tasosaumaaaja)							
koneiden lisälaitteet							
leikkurit:							
pystyleikkuri							
pyöröleikkuri							
käsileikkuri							
vannesaha							
silitys- ja prässäysvälineet							
siihysrauta							
höyryprässä							
prässä							
pätöntäite paineilmalla							
kääntölaite							
napipuristin							
noudattaa asiantuntijan ohjeita					noudattaa asiantuntijan ohjeita	ottaa tarvittaessa vastaan asiantuntijan apuatyötä suunnitelmassaan ja toteuttaaessaan	hankkii tarvittaessa asiantuntijan apua työtä suunnitelmassaan ja toteuttaaessaan

	Tutustunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Materiaalien käyttö							
kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta:					käyttää ohjattuna ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia materiaaleja	käyttää ja valitsee ohjattuna ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia materiaaleja	käyttää ja valitsee ammattialan perinteisiä ja nykyisin käytössä olevia materiaaleja
laatu							
hintaa							
tyylinen ja väri							
lisätarvikkeet							
Kestävän kehityksen huomioinnon toteuttaminen työntekijöiden, -välineiden ja materiaalien valinnassa (ei am.os.näytössä)					käyttää ohjattuna elinkaariajattelun huomioon ottavia työmenetelmiä, -välineitä ja materiaaleja.	käyttää elinkaariajattelun huomioon ottavia työmenetelmiä, -välineitä ja materiaaleja.	käyttää elinkaariajattelun huomioon ottavia työmenetelmiä, -välineitä ja materiaaleja ja kehittää ohjattuna toimintaansa.
kierrätysmateriaalin hyödyntäminen							
leikkurijätteen hyödyntäminen							
3. Työn perustana olevan tiedon hallinta							
Kulttuuritiedon hyödyntäminen suunnittelussa ja valmistuksessa					Opiskelija tai tutkinnon suorittaja hankkii ohjattuna ammattialan kulttuuritietoa	hankkii ammattialan kulttuuritietoa ja ottaa ohjattuna huomioon kohderyhmän	hankkii ammattialan kulttuuritietoa ja ottaa huomioon kohderyhmän
					tunnista eri aikakausien tuotteita tai ympäristöjä ja niiden tyyliä käyttäen lähteinä	tunnista ja ajoittaa eri aikakausien tuotteita tai ympäristöjä sekä niiden materiaaleja, rakenteita tai tyyliä	tunnista ja ajoittaa eri aikakausien tuotteita tai ympäristöjä sekä niiden materiaaleja, rakenteita ja tyyliä
					käyttää ohjattuna hankkimaansa tietoa toteuttamisessa.	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa ja ohjattuna suunnittelussa.	käyttää hankkimaansa tietoa toteuttamisessa.

	Tutus- tunut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
4. Elinikäisen oppimisen avaintaidot							
Oppiminen ja ongelmanratkaisu (ei am.os.näytössä)							
kysyy neuvoa sitä tarvittaessaan oman työskentelyn kehittämisen arvioi omaa osaamistaan tekee valintoja ja päätöksiä toimii joustavasti					ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee ohjattuna valintoja avulla päätöksiä	ratkaisee työtehtävissä syntyneitä ongelmatilanteita sekä tekee valintoja ja päätöksiä erilaisissa tilanteissa	
Vuorovaikutus ja yhteistyö							
tekee sovitut työt kohtelee toisia tasavertaisesti toimii yhteisen tavoitteen hyväksi					noudattaa vuorovaikutustilanteisiin annettuja ohjeita toimiessaan yhdessä eri alojen ammattilaisten kanssa	toimii tilanteen vaatimalla tavalla työskennellessään yhdessä eri alojen ammattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa	ilmaisee selkeästi asiansa ja tuo rakentavasti esille erilaisia näkökantoja työskennellessään yhdessä eri alojen am- mattilaisten ja asiantuntijoiden kanssa
Ammattietiikka							
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet on ajoissa työaikalla tautot oikean mittaisia työ valmistuu sovitussa ajassa pukeutuu asiallisesti tekijänoikeusasiat tekee laadukasta työtä tekee tunnollisesti työnsä					työsken telee ohjattuna tehtyjen sopimusten mukaan	työsken telee tehtyjen sopimusten mukaan	työsken telee tehtyjen sopimusten mukaan ja huomioi ohjattuna kulttuurierot sopimuksissa

	Tutustu- tutut	T1	H2	K3	Tyydyttävä T1	Hyvä H2	Kiitettävä K3
Terveys, turvallisuus ja toimintakyky					noudattaa ohjattuna työstä annettuja työturvallisuusohjeita aiheuttamatta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita aiheuttamatta vaaraa itselleen tai muille	noudattaa työstä annettuja työturvallisuusohjeita huomioon työyhteisön jäsenen ja työympäristön turvallisuuden.
työskentelee ergonomisesti oikein: työtuolin ja pöydän säädöt kohdevalo							
työturvalliset työmenetelmät:							
sormi-, terä- ja kuulosuojaint.käyttö							
ilmoittaa vaaratilanteista työvalm							
työympäristö ja turvallisuusohjeet:							
pitää työympäristön siistinä							
siisti ja ikkensä sosiaalitoimissa							
välttää työskentelyssään riskejä							

Ammattitaidon osoittamistavat *

Opiskelija tai tutkinnon suorittaja osoittaa ammattitaitonsa toimimalla kulttuurilähtöisen valmistuksen työtehtävissä. Työtä tehdään siinä laajuudessa, että ammattitaidon voidaan todeta vastaavan ammattitaitovaatimuksia.

Ammattiosaamisen näytössä osoitetaan vähintään

- työprosessin hallinta kokonaan
- työmenetelmien, -välineiden ja materiaalin hallinnasta muut paitsi kestävä kehityksen huomioon ottaminen
- työn perustana olevan tiedon hallinnata kokonaan
- elinikäisen oppimisen avaintaidot paitsi oppiminen ja ongelman ratkaisu

Siltä osin kuin tutkinnon osassa vaadittavaa ammattitaitoa ei voida ammattiosaamisen näytössä tai tutkintotilaisuudessa osoittaa, sitä täydennetään muulla osaamisen arvioinnilla, kuten haastattelujen, tehtävien ja muiden menetelmien avulla.

* Näyttö ammattilaisessa koulutuksessa

Lomake on toteutettu yhteistyössä Kiiipulan ammattipiiriston ja YTY-hankkeen kanssa 8/2013.

Osaamistodistus

Hämeenlinnan seudun työvalmennussäätiö Luotsi
Kulttuurilähtöinen valmistaminen

Nimi:
Syntymäaika:
Valmennuksen kesto:
Valmentaja:

Valmentautuja on valmennusjakson aikana saavuttanut osaamista Käsi- ja taideteollisuusalan perustutkinto, Artesaani 2009, Kulttuurilähtöinen valmistaminen (10 ov) tutkinnon osan arviointikriteerien mukaisesti.

Valmentautuja ei ole voinut osoittaa osaamistaan harmaalla pohjalla olevilla alueilla.

YLEISET TYÖELÄMÄTAIDOT	Perehty- tety	Osoi ohjatusi	Osoi itsenäisesti
Pöytäalojen ilmoittaminen			
Työaikojen noudattaminen			
Mukavuusalueiden ylittämisen, työroolien omaksuminen			
Vuorovaikutus ja yhteistyökyky			
Työhön tarttuminen			
Tehtävien loppuun asti tekeminen			
Työtahti, työn joutuisuus			
Työn jäki / laatu			
Työturvallisuuden hallinta			
Työntekijöiden oikeudet ja velvoitukset			
Ohjeiden ja palautteen vastaanottaminen			
Työvaatetus ja ulkoisen olemus			

1. TYÖPROSESSIN HALLINTA	Perehty- tety	Osoi ohjatusi T1	Osoi itsenäisesti H2	Ohjus- valmius K3
Kulttuurilähtöinen suunnittelu ja valmistus				
suunnittelu				
mitoittaminen / mittojen otto				
työohjeen ja -piirustusten käyttö				
materiaalin leikkaaminen				
ompeleminen				
viimeistelyt (laadun tarkastus, silitys, pakkaus)				
työaikojen noudattaminen				
sovitun aikataulun noudattaminen				
Itsearviointi				
arvioi työskentelyään realistisesti				
työn laatu (ompeleet, viimeistely)				
sopiva työtahti / aikaansaavuus				

2. TYÖMENETELMIEN, -VÄLINEIDEN JA MATERIAALIEN HALLINTA	Perehdytety	Osoo ohjatusi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjusvalmius K3
Kulttuurilähtöisten työmenetelmien ja välineiden käyttö				
työmenetelmät				
käsini ompelu				
saumat ja saumojen huolto				
reunat ja reunojen huolto				
kinnittimet				
koneet (hallinta ja käyttö)				
teollisuusompelukone				
ompelukone (kotikone)				
brodeerauskone				
saumuri				
pettikone (tasosaumaja)				
koneiden lisälaitteet				
pystyleikkuri				
pyöröleikkuri				
käsileikkuri				
vanne saha				
siirtysrauta				
höyryprässä				
prässä				
pääntälaitte painemaalalla				
kääntölaite				
napipuristin				
noudattaa asiantuntijan ohjeita				
Materiaalien käyttö				
kankaiden ja lisätarvikkeiden valinta				
Kestävän kehityksen huomioon ottaminen työmenetelmien, -välineiden ja materiaalien valinnassa				
kierrätysmateriaalin hyödyntäminen				
leikkuujätteen hyödyntäminen				

3. TYÖN PERUSTANA OLEVAN TIEDON HALLINTA	Perehdytety	Osoo ohjatusi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjusvalmius K3
Kulttuuritiedon hyödyntäminen suunnittelussa ja valmistuksessa				

4. ELINKÄISEN OPPIMISEN AVAINAIDOT	Perehty- tetty	Osoo ohjatusi T1	Osoo itsenäisesti H2	Ohjauk- valmius K3
Oppiminen ja ongelmanratkaisu				
kysyy neuvoa sitä tarvittaessaan				
oman työskentelyn kehittäminen				
arvioi omaa osaamistaan				
tekee valintoja ja päätöksiä				
toimii joustavasti				
Vuorovaikutus ja yhteistyö				
tekee sovitut työt				
kohtelee toisia tasavertaisesti				
toimii yhteisen tavoitteen hyväksi				
Ammattietiikka				
työntekijän oikeudet ja velvollisuudet				
pukeutuu asiallisesti				
tekijänoikeusasiat				
tekee laadukasta työtä				
tekee tunnollisesti työnsä				
Terveys, turvallisuus, toimintakyky				
työskentelee ergonomisesti oikein				
turvalliset työmenetelmät				
työympäristö ja turvallisuusohjeet				

Jakson aikana valmentautuja on valmistanut / osallistunut seuraavien tuotteiden valmistukseen:

Aika ja paikka: _____

Ritva Koskinen
Työvalmentaja

Liisa Tiilikka
Toimitusjohtaja